

REVISTA HIPERBOREEA

REVISTĂ DE ISTORIE, ARTĂ ȘI CULTURĂ
ANUL I • Nr. 5 • 2012

BUCUREȘTI
2012

REVISTA HIPERBOREEA

REVISTĂ DE ISTORIE, ARTĂ ȘI CULTURĂ

ANUL I • Nr. 5 • 2012

BUCUREȘTI
2012

REVISTA HIPERBOREEA
REVISTĂ DE ISTORIE, ARTĂ ȘI CULTURĂ
ANUL I • Nr. 5 • 2012

COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor-șef: Mihai Dragnea

Redactor-șef adjunct: Dana Babin

Redactori: Tina Petroiu

Traducător: Adriana Soroceanu

www.revistahiperboreea.com
terra_mater_2007@yahoo.com
Tel. 0767.094.588

ISSN 2284 – 5666 ISSN – L 2284 – 5666

Revista Hiperboreea este o publicație culturală online. Fiecare număr al revistei apare în prima zi a lunii, prezentând studii, articole, recenzii sau sinteze pe teme legate de istorie, arheologie, antropologie, religie, mitologie, filosofie, literatură, filologie, lingvistică, arte audio-vizuale sau evenimente culturale românești.

HISTORIA MAGISTRA VITAE

„Istoria este învățătura vieții”

(Cicero, *De Oratore*)

Este interzisă reproducerea, copierea sau vinderea materialelor de pe acest site fără acordul scris al Redacției. În conformitate cu prevederile Legii nr. 206 din 27 mai 2004, responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

CUPRINS

Adrian Stănilă, <i>Curtea de Argeș în contextul istoric al celui de-al XVI-lea secol</i> (<i>Curtea de Argeș dans le contexte historique du XVIe siècle</i>).....	5
Octavian D. Curpaș, <i>De vorba cu jurnalista care e reprezentat Franța la bicentenarul Statuii Libertății din New York!</i>	16
Mihai Dragnea, <i>Vampirismul în mitologia slavă</i>	23
Cristina Cheșuț, <i>Cartea de joc – obiect de creație artistică (Context cultural)</i>	27
Pelin Arditi, <i>Growl</i>	29
Damaris Mailat, <i>Instituțiile medievale longobarde</i>	31
Petruța Bălan, <i>Începutul vieții de familie și nașterea copiilor în lumea satului</i>	35
Claudia Moscovici, <i>When Art Intersects with Mathematics: Brancusi, Escher and Todie</i>	38

CURTEA DE ARGES ÎN CONTEXTUL ISTORIC AL CELUI DE-AL XVI-LEA SECOL

ADRIAN STĂNILĂ

Universitatea din București

Facultatea de Istorie; Facultatea de Limbi și Literaturi străine

Masterand Studii medievale

adilotus@yahoo.com

Curtea de Argeș dans le contexte historique du XVIe siècle

Dans notre pays, il y a peu d'endroits réunissant tant de preuves vivantes sur la sensibilité et la religiosité de l'esprit roumain et sur la puissance de celui-ci de se constituer du point de vue politique et de s'innover culturellement et Curtea de Argeș occupe une place privilégiée parmi ces endroits.

Sur Curtea de Argeș, il nous est parvenu toute une série de documents émis par des princes ou les hauts boyards, des monnaies, des cartes, des blasons, tout comme quelques récits des voyageurs étrangers ou des chroniqueurs. On peut aussi parler des liens, directs ou indirects avec la cité, d'au moins 12 sur les 25 princes officiels de la période.

La population était structurée, du point de vue ethnique, en roumains, allemands, armènes et tsiganes, et du point de vue confessionnel d'orthodoxes, catholiques et luthériens. Ici fonctionnait tant une métropole orthodoxe de la *Ungrovlahia*, qu'un évêché catholique de l'Argeș. Quant à l'activité économique de la cité, ici on faisait valorifier tous les types de matières premières existantes dans la région, les produits qui en résultaient couvraient une grande partie des domaines d'utilisation. Aussi, y avait-il une foire, périodiquement, à caractère interrégional et interethnique.

Du point de vue édilitaire, l'Argeș présentait, dans la partie sud, un rempart et il avait deux centres de cohésion : la vallée de la Foire et la zone des cours princières. On y rencontre deux édifices princiers de l'époque, le Monastère d'Argeș et l'église Botușari, à côté de deux autres, plus anciennes, et quatre autres églises de la communauté. Du point de vue administratif, l'Argeș était dirigé par un *jude*, soutenu par 12 *pârgari* (les plus représentatives personnalités de la cité).

Mais, durant le XVIe siècle, Curtea de Argeș a subi aussi des formes de sujétion féodale, tout comme des événements néfastes, comme des incendies ou des périodes de sécheresse, suivies de famine et de peste.

În țara noastră sunt puține locuri care să adune laolaltă atâtea dovezi grăitoare despre sensibilitatea și religiozitatea spiritului românesc și despre puterea acestuia de a se constitui politic și a inova cultural.

Chiar dacă se spune că destinul orașelor ca și al oamenilor este acela de a se naște, a trăi și a muri, în secolul al XVI-lea, desemnat de B.P. Hasdeu ca „o excepțională epocă de pace și de cultură în mijlocul unei întunecoase furtune de mai mulți secolî”¹, după ce reședința domnească fusese mutată mai întâi la Târgoviște (c. 1396) și apoi la București (1465), Curtea de Argeș nu a involuat ci s-a menținut unul din cele mai importante orașe muntene. Astfel, în timpul lui Neagoe Basarab (1512-1521), marele ctitor al Mănăstirii Argeșului, numărul de hrisoave (9) îl consacrau ca al patrulea oraș din punct de vedere al importanței în Țara Românească², după Târgoviște, Pitești și București. Totodată meșteri din Curtea de Argeș, ca și din Câmpulung, erau recunoscuți în întreg spațiul românesc. Din punct de vedere arhitectural, la începutul secolului al XVI-lea Argeșul se mândrea cu biserica Sfântul Nicolae Domnesc, aceasta fiind, ca mărime, a doua din lumea ortodoxă după cea a Pantocratorului din Istanbul³.

Izvoarele perioadei

Principalele izvoare ale cunoașterii istoriei orașului în perioada specificată le constituie, fără îndoială, documentele emise de domnitorii sau marii boieri ai Țării Românești din Argeș sau cu referire la acesta și regăsite în volumele colecțiilor *Documenta Romaniae Historica. B. Țara Românească* sau *Documente privind istoria românilor*.

În privința atestării toponimice a orașului, denumirea acestuia poate fi regăsită în documentele și hărțile vremii sub două forme: *Argisch*, în grafie latină și *Argiașh*, după cea slavonă. Existența, din 1517, aici a Mănăstirii face chiar ca unii cartografi să numească localitatea *Argisch templum*: mai întâi transilvaneanul Georg Reicherstorffer în *Geografia Transilvaniei* (1550), apoi Joannes Sambucus la Viena într-o lucrare apărută în 1566⁴, iar mai târziu Domenicus Custos în timpul Ligii Creștine (1596), într-o hartă intitulată *Moldavia, Valachia et Tartaria*.

Prin contribuția arheologului N. Constantinescu, despre Argeșul secolului al XVI-lea, ne pot furniza informații și câteva izvoare numismatice de proveniență străină descoperite aici. În ceea ce privește heraldica, din timpul lui Neagoe Basarab sau poate chiar de la Mircea cel Bătrân, stema orașului prezenta, derivând de la cea bizantină de aur, o acvilă bicefală cu zborul în sus, având între cele două capete o cruce latină ce îi determină supunerea economică și judiciară față de Mănăstirea Argeșului.

¹ B. P. Hasdeu, apud Manole Neagoe, *Curtea de Argeș*, București, Editura Tineretului, 1968, p.120.

² Radu-Ștefan Ciobanu [Vergatti], *Punct de vedere asupra ponderii Curții de Argeș în vremea domniei lui Neagoe Basarab*, în „*Studii și comunicări*”, vol. al III-lea, Curtea de Argeș, 1990, p. 62.

³ *Ibidem*, p. 62, nota 12, cf. Charles Diehl, *Manuel d'art byzantin*, vol. I, Paris, 1924.

⁴ Nicolae Constantinescu, *Curtea de Argeș (1200-1400) asupra începuturilor Țării Românești*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1984, p. 12.

Izvoarele narative cu referire la Argeșul perioadei le constituie relatarea lui Franco Sivori, *Plecarea spre Țara Românească*, care aseamănă catedrala lui Neagoe monumentelor italiene din *cinquecento*⁵ dar și două cronici, una a perioadei: Gavriil Protul, *Viața și traiul sfinției sale, părintelui nostru Nifon, Patriarhul Țarigradului* și una târzie: *Letopisețul Cantacuzinesc*⁶.

Legăturile Argeșului cu domnii munteni

Faptul că Argeșul se menținuse ca unul din cele mai importante orașe muntene reiese, alături de argumentul că cetatea Poienari (comuna Arefu) adăpostea în prima jumătate a secolului tezaurul Țării Românești⁷, iar în a doua era încă centrul de penitență al acesteia, și din legătura directă sau indirectă cu orașul a cel puțin 12 din cei 25 de domnitori oficiali ai perioadei.

În secolul al XVI-lea istoria implicărilor domnilor în destinul orașului începe cu **Radu cel Mare** (1495-1508), care îi aduce aici ca mitropoliți ai Ungrovlahiei pe Nifon, fost patriarh la Constantinopol și pe Maxim Branković, nepot de fiu al lui Gheorghe Branković⁸, ultimul despot sârb. Tot în această perioadă, la curtea domnească apar și câteva construcții încadrate fazei B, nivelul 5 de periodizare a acesteia⁹. Următorul domn, **Mihnea cel Rău** (1508-1509) a intervenit în istoria orașului reușind să-l îndepărteze pe mitropolitul Maxim în urma unei solii în Ungaria, de unde acesta nu se va mai întoarce¹⁰. Apoi, **Vlad cel Tânăr** (1510-1512), la 24 aprilie 1510, numește pentru prima dată orașul cu denumirea actuală¹¹, deosebindu-l de curtea domnească de la Târgoviște.

În timpul lui **Neagoe Basarab** (1512-1521), Argeșul devenise reședință concomitentă alături de Târgoviște, acesta zidind aici, „după modelul locuințelor țărănești din ținutul subcarpatic”¹², un nou complex de curte domnească și locuind temporar cu întreaga familie, fapt atestat de însuși domnul când, la 17 august 1512, într-o scrisoare către sibieni, numește orașul „sades nostra argensi”¹³. Tot el va ctitori aici Mănăstirea Argeșului, la 7 ianuarie 1517 acordându-i vama domnească de la Ocna Mică (Dâmbovița) și apoi înzestrând-o la 15 ianuarie 1519 cu satul Topana (Olt), iar la 11 iulie 1519 cu moara și metohul de la Geamăna (Pitești)¹⁴. Interesant este că unele surse istoriografice târzii îi atribuie chiar reconstrucția bisericii Sf.

⁵ vezi Franco Sivori, [*Plecarea spre Țara Românească*], în *Călători străini despre Țările Române*, vol. III, București, Editura Științifică, 1971, p. 18.

⁶ Ct. Cantacuzino, stolnicul, *Operele lui Ct. Cantacuzino*, București, Institutul de Arte Grafice, 1901.

⁷ Pavel Chihaia, *Din cetățile de scaun ale Țării Românești*, București, Editura Meridiane, 1974, p. 101.

⁸ C. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, vol. I, Chișinău, Universitas, 1991, p. 47.

⁹ N. Constantinescu, *Op. cit.*, p. 104

¹⁰ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Galați, Editura Episcopiei Dunării de Jos, 1996, p. 113.

¹¹ D.R.H.B., vol. II, 1972, pp. 142-144; George Georgescu, *Cronologie argeșeană de la prima atestare documentară până la 1848* în „*Studii și comunicări*”, vol. I, Curtea de Argeș, 1980, p.101.

¹² Virgil Vătășianu, apud N. Constantinescu, *Op. cit.*, p. 151.

¹³ apud Pavel Chihaia, *Op. cit.*, p. 102.

¹⁴ D.R.H.B., vol. II, 1972, pp. 289-291, 339-340, 354-355.

Nicolae Domnesc¹⁵, pătrând doar planul și mormintele. De asemenea, lui Neagoe chiar și obștescul sfârșit i-a survenit în urma afecțiunilor provocate de apa unei fântâni din Curtea de Argeș (hepatită sau radioactivitate).

Legătură strânsă cu Argeșul are și continuatorul lui Neagoe, **Radu de la Afumați** (1522-1529, cu întreruperi) în timpul căruia este finalizată pictura interioară a catedralei de către Dobromir ot Târgoviște, care pictase și la mănăstirile Dealu, Bistrița și Tismana. De asemenea, domnul întărește Mănăstirii, între 1522-1523 numeroase mori, bălți și ȝigani, dar și privilegii fiscale privind Ocna Mică, la 10 și 11 februarie 1525 satul Alun, satul Tătari, iar la 22 noiembrie 1525, posesiunea asupra satului Flămânzești (azi cartier al orașului), orașenii primind în schimb de la aceasta Partea Sasului și Muscelul¹⁶. Lespedea mormântului său, aflat chiar în Catedrală îl prezintă eroin printr-o imagine ce derivă din stăvechiul cult al cavalerilor danubieni: călare, cu buzduganul în mână și mantia fluturându-i în goana calului, sub care sunt enumerate cele douăzeci de bătălii purtate de domn, printre care și una la cetatea Poienari pe care o va lăsa apoi în seama unurilor. Și rivalul său la tron, **Vladislav al III-lea** (1523, 1524, 1525) acordă la 24 iulie 1523 bolniței Simidreni „*toată cășăria ce se adună pentru domnie din județul Pădureș*”¹⁷.

În 1534, ajunge la tron **Radu Paisie** (1534, 1535-1545), egumen al Mănăstirii Argeș. Cunoscut și ca Petru de la Argeș, acest domnitor a purtat, pentru menținerea tronului, două bătălii la Fântâna Țiganului considerată și ea, incert însă, în zona actualului județ Argeș: prima la 18 decembrie 1539 împotriva pretendentului Laiotă Basarab, iar a doua la 1 octombrie 1544 împotriva boierilor pribegi¹⁸.

Următorii doi domni care au legătură cu orașul sunt **Mircea Ciobanul** sau „Gealapul”¹⁹ (1545-1552, 1553-1554, 1558-1559) și fiul său **Petru cel Tânăr** (1558, 1559-1568), primul dăruind o serie de ȝigani marelui postelnic Dinga, iar al doilea confirmând la 25 aprilie 1568 acest fapt²⁰. Cu această ocazie apare menționat și Stoilă Botușar.

Si ar fi illogic să credem că refăcând mănăstirea Tutana, **Mihnea al II-lea Turcitul** (1577-1583, 1585-1591) nu ar fi vizitat măcar Argeșul.

Petru Cercel (1583-1585) a intervenit și el în destinul orașului, ctitorind aici biserica Botușari.

Cel care, prin domnia sa, încheie istoria secolului al XVI-lea și o deschide pe a unui nou ce-i găsește pe români uniți sub o singură flamură, **Mihai Viteazul** (1593-1601), marchează istoria orașului atât prin atenția sa față de mănăstirea Argeșului cât și în perspectiva primei confruntări

¹⁵ Robert Roesler, *Die Anfänge des Walachischen Fustenthums*, apud N. Constantinescu, *Op. cit.*, pp. 16 și 149.

¹⁶ *D.R.H.B.*, vol. II, 1972, pp. 405-412, 422, 429-431, 464-465.

¹⁷ *Ibidem*, vol. II, 1972, pp. 418-419; Valerian Marinescu, *Date cu privire la apariția și dezvoltarea orașului Curtea de Argeș*, în „*Studii și comunicări*”, vol. al III-lea, p.73 .

¹⁸ *Istoria Românilor, Vol. IV, De la universalitatea creștină către Europa „patriilor”*, București, Editura Enciclopedică, 2001, pp. 423-426.

¹⁹ Al. Cartoian, *Petru Cercel. Viața, domnia și aventurile sale*, Craiova, s.a., p. 27.

²⁰ *D.R.H.B.*, vol. VI, pp. 72-74, vezi și P. Chihaia, *Op. cit.*, p. 201.

militare despre care avem surse clare că s-a desfășurat aici. Din nefericire însă, Curtea de Argeș i-a afectat istoria domniei și destinul personal.

Mai întâi, Mihai întărește privilegiul Mănăstirii de a ține judecățile și a dispune de vama orașului, poruncind banilor să „se ferească de oraș, să judece numai țara”, apoi cumpărând cu 21000 aspri satul Izvorani din Câmpia Dunării i-l dăruiește la 11 mai 1597 „ca să fie domniei lui pomană de veci”²¹. De asemenea la 14 aprilie 1597, vizitând orașul, întărește negustorului Necula dreptul de proprietate asupra unor posesiuni în valoare de 12000 aspri²².

Și tot în zona Argeș, la Ruda, s-a refugiat după ce în toamna lui 1600 a suportat în regiunile Buzău și Prahova, o serie de înfrângeri în fața polonezilor lui Jan Zamoyski, care impuneau ca domn la Târgoviște pe Simion Movilă. Aici Mihai a strâns 9000 de ostași din care 7000, conduși de Udrea Băleanu, au participat la 25 noiembrie la lupta de la Curtea de Argeș, de data aceasta împotriva hatmanului Cameniței Jan Potocki, deoarece boala l-a împiedicat pe Zamoyski să susțină campania. Deși Udrea Băleanu reușise să îi înconjoare pe polonezi în oraș, bătălia a fost decisă de tunurile acestora amplasate pe dealurile înconjurătoare. Lupta este descrisă pe larg de poetul J. Ottwinowski, martor ocular al evenimentelor.

Pierderii luptei, în care au căzut 1500 oameni i-a survenit și părăsirea domnului de către Udrea Băleanu care se închină și cere iertare lui Simion Movilă. Mănăstirea Argeșului a fost afectată de așa natură, încât următorul domn, Radu Șerban susține că a refăcut-o din temelii²³. Este probabil vorba doar de curte și clădirile adiacente.

Aspecte demografice și socio-economice ale orașului

Vorbind de istoria orașului în secolul al XVI-lea, nu putem omite cuantumul, caracterul și nivelul de civilizație al populației, strâns legate de viața economico-socială a orașului.

În ceea ce privește cuantumul, surse certe ne îndreptățesc să credem că numărul de case s-a menținut în valori sensibil echivalente celorlalte orașe muntene. Cum, în 1581, Câmpulungul avea în jur de 4000 locuitori la circa 1150 case²⁴, Târgoviștea 2450 locuitori la 1022 case, iar Bucureștiul peste 3500 locuitori la 800 case²⁵, se poate aprecia că la aceeași dată Argeșul număra între 950-1000 case la un indice demografic mediu de 3,35, adică în jur de 3200-3350 locuitori.

Dacă ne referim la structura etnică a acesteia, în Argeșul secolului al XVI-lea întâlnim preponderent români, alături de sași, armeni și ȝigani. În ceea ce privește ultima categorie, aceștia

---

²¹ *Ibidem*, vol. XI, pp. 33, 49, 56, 301, 303, vezi și E. Teodorescu, *Mihai Viteazul și Argeșul*, în “*Studii și comunicări*”, vol. I, p.77.

²² *Ibidem*, vol. XI, pp. 296-297, vezi și E. Teodorescu, *Mihai Viteazul și Argeșul*, p.73.

²³ E. Teodorescu, *Mihai Viteazul și Argeșul*, p. 77.

²⁴ Claudiu Neagoe, *O scurtă istorie a românilor, vol. II: Secolele XV-XVII*, București, Ars Docendi, 2009, p. 31.

²⁵ Jeronim Arsegno, *Vizitație apostolică*, în “*Călători străini despre Țările Române*”, vol. II, pp. 507-510, ..., 1970, vezi și Claudiu Neagoe, *Op. cit.*, p. 35.

nu existau decât dependent, la început ca „*țigănie domnească*”, iar după 1541 „*călugărească*” și „*boierească*”²⁶.

Ca o referire la viața economică a orașului, aici existau meșteșugari tradiționali și specializați ce valorificau toate tipurile de material existente în zonă și ale căror produse acopereau o mare parte a domeniilor de folosință.

Lutul era prelucrat în scopul olăritului, care în secolul al XVI-lea face trecerea de la structura modelară și decorativă bizantină la cahle de teracotă ce evidențiază motive locale ca bradul și biserica cu două turnuri²⁷, dar și pentru fabricarea cărămizii. Chiar turnul clopotniței bisericii protestante din Sibiu este placat cu astfel de cărămizi lucrate aici. În domeniul construcțiilor, putem vorbi de meșteri pietrari, zidari, zugravi ca Lupu „*politaru*” și cioplitori de pietre funerare recunoscuți nu doar local, ci în întreaga Țară Românească.

La Argeș se prelucra fierul, extras încă din secolul al XIV-lea de la Căpățâneni, dar și lemnul. Cei care exploatau și prelucrau aceste materiale erau fie țigani robi, fie rumâni. De asemenea aici își desfășurau activitatea pânzari (cuvânt traco-getic), botușari ca Stoilă sau șelari (cei ce realizau șei și articole de harnașament) ca Radu²⁸, potcovari, butnari, cârciumari, bucătari și măcelari, iar în satele de munte cojocari și blănari. Avem atestate documentar sau arheologic și o serie de mori boierești, mănăstirești sau ale moșnenilor. Chiar numele satului Flămânzești, ca și documente ale vremii, indică existența rumâniei ca formă de dependență feudală și deci practicarea agriculturii tradiționale, corelată creșterii vitelor (bivoli, boi și mai rar cai).

Cu negustoria, atunci când nu era vorba de desfacerea propriilor produse, se ocupau etnicii armeni, prezenți aici permanent sau temporar. În 1582, un document bizantin atesta aici, prin „*drumul bazarului*”²⁹, un târg ce se desfășura, cel mai probabil, la confluența văii Târgului cu râul Argeș. Caracterul interzonal și interetnic al acestuia a fost demonstrat arheologic de Nicolae Constantinescu, care descoperă la biserica San Nicoară un dinar de 16 mm de la Vladislav al II-lea (1490-1566) al Ungariei, iar în ansamblul curților domnești un accè de 13 mm de la Süleyman Magnificul (1520-1566), un dinar de 14 mm nedatat și un groș de 19,5 mm de la Sigismund al II-lea August (1548-1572)³⁰.

Aspecte edilitare și administrative

---

²⁶ V. Costăchel, *Robii*, în „*Viața feudală în Țara Românească și Moldova în evul mediu (secolele XIV-XVII)*”, București 1957, apud Tudose Dracu Moldoveanu, *Dezvoltarea meșteșugurilor și negoțului în Curtea de Argeș din secolul al XVI-lea până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea* în „*Studii și comunicări*”, vol. al III-lea, p. 96.

²⁷ Barbu Slătineanu, *Studii de artă populară*, București, 1972, apud Margareta Tudor, Sebastian Tudor, *Contribuții privind dezvoltarea meșteșugurilor în orașul Curtea de Argeș și împrejurimi în evul mediu*, în „*Studii și comunicări*”, vol. al II-lea, p. 55.

²⁸ M. & S. Tudor, *Op. cit.*, p.57.

²⁹ Claudiu Neagoe, *Op. cit.*, p. 44.

³⁰ Nicolae Constantinescu, *Op cit.*, p.121.

Concentrat încă din perioada voievodală pe valea Târgului, actuala vale a Doamnei, iar apoi și în jurul curților domnești, Argeșul prezenta, cel puțin în partea sudică, un zid de incintă a cărui poartă se deschidea în actuala stradă a Castanilor³¹. De aici drumul ajungea la curțile domnești, de unde cobora și continua de-a lungul râului până la Mănăstire. Dacă, în 1654, Paul de Alep spunea că „*Pe mal [...] drumul este un șir neîntrerupt de case frumoase*”, înclin să cred că această arhitectură de habitat exista deja în secolul amintit. Totuși limita nordică a spațiului urban era considerată valea lui Stanislav, pârau pe lângă actuala primărie.

La Curtea de Argeș, alături de ctitoriile domnești, mai existau încă patru biserici: bolnița Simidreni, cu primul asezământ spitalicesc medieval din Țara Românească³², biserica lui Stanislav, neidentificată cert, schitul de maici din ulița olarilor, a cărui biserică o precede pe cea actuală, dar și o biserică de lemn, în stil bulgăresc, pe valea Târgului, existență atât dedusă demografic, cât și demonstrată arheologic³³. De asemeni, contrar unor ipoteze târzii, biserica San Nicoară se prezenta încă în stare integră, turnul său fiind folosit atât ca foișor de foc, dar, pentru prima parte a secolului, și pentru o mai bună preluare a semnalelor cetății Poienari. Și infrastructural vorbind, în secolul al XVI-lea, apa potabilă începe a fi captată pe conducte de olane.

Administrativ, ca mai toate orașele din Țara Românească, Argeșul era condus de un jude ajutat de 12 pârgari, care îl conduceau după legi tradiționale (*jus valachicum, antiqua consuetude, antiqua lex*) sau domnești. În a doua jumătate a secolului prerogativele acestora scad în favoarea Mănăstirii, ajungând ca aceasta să propună sau chiar să numească juzi.

Viața bisericească și ctitoriile domnești

Confesional, marea parte a populației era „*schismatică*” (ortodoxă), până la mutarea la 16 august 1517 a scaunului mitropolitan la Târgoviște aici păstorind în perioada amintită patru mitropoliți ai Ungrovlahiei: Ilarion I (1448-1502), Nifon (1503-1505), Maxim Branković (1505-1508) și Macarie al II-lea (1512-1521)³⁴. În privința lui Nifon, cu toate că prerogativele ni-l consacră drept mitropolit, deși înlăturat din scaunul ecumenic, acesta nu a încetat să se intituleze patriarh cum îl considera, de altfel, și contemporaneitatea munteană³⁵.

Atât români, cât mai ales sașii și armenii din Curtea de Argeș formau o puternică comunitate catolică, atestată chiar de existența unei Episcopii a Argeșului neîntreruptă din secolul al XIII-lea până la moartea episcopului Dionisie de Gilău, menționat la 29 mai 1519³⁶ și menținută nominal, ca atribut al episcopului de la Bacău, până în secolul al XVII-lea. În perioada

---

³¹ Valerian Marinescu, *Op. cit.*, p. 75.

³² *Ibidem*, p. 73.

³³ A. Sacerdoțeanu, *Argeș, Cea mai veche reședință a Țării Românești*, în “*Studii și comunicări*”, Pitești, Muzeul județean Argeș, 1968, pp. 107-198, vezi și P. Chihaia, *Op. cit.*, p.373.

³⁴ Mircea Păcurariu, *Op. cit.*, pp. 97-113, vezi și *Istoria Românilor*, Vol. IV, p. 815.

³⁵ Mircea Păcurariu, *Op. cit.*, p. 112.

³⁶ P. Chihaia, *Op. cit.*, p. 196.

răspândirii reformei (1560-1581), reprezentanții acestei confesiuni devin fie „eretici” lutherani sau ortodoxi, fie pleacă în Ungaria și Polonia. În timpul lui Petru Cercel, lutheranii devin ortodoxi de teama proverbialei faime a acestuia de a fi ars la Târgoviște câțiva pastori veniți din Transilvania³⁷. Dar, parte din populația catolică s-a refăcut pentru ca în 1623 să fie menționate „30 de case de catolici fără preot”³⁸. Țiganii, dependenți, îmbrățișau sau erau siliți să îmbrățișeze credința stăpânului.

Farmecul orașului era dat deja de cele două biserici ale secolelor XIII-XIV. Răzvan Theodorescu, considerând cultura anterioară secolului al XVI-lea o „perfectă continuitate de civilizație într-o arie de vechi creștinism și tradiție daco-romană”, argumentează de ce până atunci la români nu a fost necesar un „monumentum princeps” care, grăind despre o nouă ideologie și mentalitate să marcheze brusc părăsirea erei migratorilor și a barbariei³⁹. Totuși, ca materializare a rivalității dintre Craiovești și Drăculești, în locul mitropoliei ctitorite de Vlad Dracul (1437-1442, 1444-1447), la 15 august 1517 apare o „adevărată Sfânta Sofia munteană”⁴⁰, o biserică „de o bogăție uimitoare, cum nimenea nu mai văzuse până atunci”⁴¹.

Principiile care au determinat ridicarea celei de a treia ctitorii domnești argeșene diferă radical de cele ale bisericilor San Nicoară și Sfântul Nicolae Domnesc. Aici orgoliul și bogăția eclipsează modestia, măsura și simplitatea celorlalte două, variația și fantezia formelor înlocuiesc sublim suprafețele simple și liniile drepte, iar albastrul de *Lapis-Lazzuli* și aurul strălucitor sunt complet opuse cenușiului mortarului și roșului cărămizii⁴². Unică, pentru români, era și ideea realizării unei biserici mausoleu. Dar, noi și disparate de origini diverse, elementele decorative sunt adaptate caracteristicii constructive locale.

Pentru a marca evenimentul, contemporan nu doar temporal ci și ideologic apariției basilicii San Pietro, frescelor de pe cupola Capelei Sixtina sau începutului călătoriei lui Magellan, la sfințirea catedralei au participat personalități ale vremii, clerici de seamă ca Gavriil Protul, conducătorul republicii monahale a Athosului, înalți ierarhi ai Bisericii ortodoxe, mitropolitul Ungrovlahiei Macarie al II-lea (1512-1521) și chiar patriarhul Constantinopolului Theoleptos (1513-1522), dar și o uriașă masă de populație, însuși domnul afirmând: „Am chemat la sfințirea bisericii toată țara noastră [...] cu prilejul cărei sfințiri să putem vedea mai ușor

---

³⁷ P. Chihaia, *Op. cit.*, p. 200.

³⁸ apud *Ibidem*, p. 198.

³⁹ R. Theodorescu, *Monumentum princeps și geneze statale în Europa răsăriteană*, în „Itinerarii medievale”, București, 1979, apud Elena Teodorescu, *Vatră de cultură românească*, în „Studii și comunicări”, vol. al III-lea, p. 29.

⁴⁰ Henri Gregoire, apud Grigore Ionescu, *Curtea de Argeș, istoria orașului prin monumentele lui*, București, Fundația pentru literatură și artă “Regele Carol II”, 1940, p. 120.

⁴¹ Grigore Ionescu, *Contribuția orașului Curtea de Argeș la dezvoltarea arhitecturii românești*, în „Studii și comunicări”, vol. al II-lea, Curtea de Argeș, 1987, p. 71.

⁴² *Ibidem*, p. 71.

înaintea noastră pe toți supușii”⁴³ pentru a „putea să cercetăm în scurt oștile noastre”⁴⁴, în perspectiva unei coaliții antiotomane, „și-i dăruie pe toți [...] câți li se cădea milă le deade”⁴⁵.

Apariția unei clădiri de asemenea anvergură monumentală și estetică, dar mai ales sacrificiul ce a marcat-o, a fost atât de semnificativă încât a creat în toate culturile zonei cântece despre o femeie zidită, motiv folcloric pătruns în patrimoniul cultural european prin varianta din 1824 a sârbului Vuk Karadžić, *Fondarea cetății Scadar*. Răspândirea pe o arie atât de vastă a formelor acestei balade a întinat în timp memoria originii sale. Ceea ce a dus la o nouă atitudine asupra existenței sacrificiului prin zidire la români și a faptului că Mănăstirea Argeșului ar fi cuibul de eclozare al acestei balade a fost publicarea în 1853 a variantei lui Alecsandri, în notele căreia autorul prezintă obiceiul românilor de a zidi, la fundația edificiilor, o trestie cu care „furaseră” (măsuraseră) umbra unei persoane pentru ca aceasta să devină stafia protectoare a locului⁴⁶.

Cercetătorii încercaseră să regăsească originea acestui motiv în antichitate (femeia simbolizând viața și, în cazul nostru, trăinicia) sau la balcanici unde edificiul era pod (*Legenda podului de la Arta*) sau cetate. Singurele popoare europene care au manifestat sacrificii umane, prin și pentru zidire, au fost francezii, italienii și românii, toți însă pe parcursul desfășurării erei medievale. Legenda pare să se fi propagat de la etnicii armeni aflați în oraș, aceștia având una referitoare la zidirea lui Sahac - unicul fiu al văduvei, preluată de la evrei⁴⁷.

Dar, dacă numele eroului nu poate fi identificat documentar, existența lui nu poate fi contestată. În legătură cu identitatea acestui Manole, istoricii au făcut trei aprecieri distincte: cea mai plauzibilă identificându-l și ca realizator al planului catedralei: armeanul Manuoli din Niasia, care se pare că însoțise pe domn încă de la plecarea acestuia din Constantinopol, alta unui anume Manu sau Manea care a lucrat la Bistrița Craioveștilor într-un stil asemănător⁴⁸, iar a treia, citând socotelile Brașovului, propun un anume Vitus „effigiare”, iar cele nouă calfe ca fiind pietrari din Sibiu⁴⁹. Există și surse care îl propun pe însuși Neagoe ca realizator al planului arhitectural.

Spre sfârșitul secolului, și mai exact în 1583, la Curtea de Argeș apare și o a patra ctitorie domnească a fiului lui Pătrașcu cel Bun, umanistul principe Petru-Dimitrie cunoscut ca Petru Cercel căruia, se pare, prin legea feudală „prădălica” îi revenise din motivul nefolosinței clădirea

---

⁴³ Gavriil Protul, *Viața și traiul sfinției sale, părintelui nostrum Nifon patriarhul Țarigradului*, în G. Mihăilă, Dan Zamfirescu, *Literatura română veche*, I, București, 1969, pp. 95-97, apud Nicolae Moisesescu, *Curtea de Argeș*, Muzeul municipal Curtea de Argeș, 1998, pp. 30-31.

⁴⁴ N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1932, p. 181, apud *Istoria Românilor*, vol. IV, p. 416.

⁴⁵ Gavriil Protu, *Op. cit.*, apud Manole Neagoe, *Op. cit.*, p. 122.

⁴⁶ Vasile Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, Chișinău, Litera, 1998, p. 158.

⁴⁷ Victor Brătulescu, *Curtea de Argeș*, Institutul de arte grafice ”Marvan”, S.A.R., s.a., p. 4, vezi și E. Teodorescu, *Vatră ...*, p. 43.

⁴⁸ Radu-Ștefan Ciobanu [Vergatti], *Op. cit.*, p. 64, nota 13.

⁴⁹ George Georgescu, *Op. cit.*, p. 101.

fostei biserici a episcopiei catolice din cartierul botușarilor sași⁵⁰, poate nu cea din secolul al XIII-lea. Nu se știe care era starea de conservare a acesteia, dar, nemaexistând aici o populație catolică, a simțit nevoia de a ridica pe locul ei o biserică ortodoxă căreia îi acordă hramul *Sfântului Petru*, rar în lumea ortodoxă. Faptul că biserica nu a păstrat în întregime forma inițială se datorează reparațiilor întreprinse între anii 1641-1658, când primește și hramul *Intrării în biserică a Maicii Domnului*, și mai ales a celor din 1819 a domnitorului Nicolae Suțu care, la rândul-i, îi acordă hramul *Sfântului Ioan Botezătorul*⁵¹.

Dar orașul Curtea de Argeș în contextul istoric al secolului al XVI-lea nu a însemnat doar progresul arhitectural, ctitoriile și privilegiile domnești ci, ca majoritatea orașelor medievale, la doar câțiva pași de zidurile sale forme de dependență ca robia țăganilor și rumânia, atât de apăsătoare încât au perpetuat peste timp toponimul Flămânzești. Nici oamenii liberi și proprietari, orășenii și moșnenii, nu erau feriți de abuzurile feudale, drepturile lor fiind încălcate grav de mănăstirile Argeș și Bistrța, fapt pentru care s-au judecat în fața divanului timp de trei secole. De asemenea, în două rânduri (1595 și 1600), neafectându-i grav monumentele și populația, orașul a cunoscut și incendiul. Dar, împărțășind soarta întregii Țări Românești, populația a avut de suferit în urma unor secete grave, urmate de foamete și cîmă: mai întâi între 1508-1512⁵², iar apoi în timpul lui Alexandru al II-lea Mircea (1568-1577)⁵³.

Bibliografie

ALECSANDRI, Vasile, *Poezii populare ale românilor*, Chișinău, Litera, 1998

BRĂTULESCU, Victor, *Curtea de Argeș*, Institutul de arte grafice „Marvan”, S.A.R., s.a.

CANTACUZINO, Ct., stolnicul, *Operele lui Constantin Cantacuzino*, București, Institutul de Arte Grafice, 1901

CARTOJAN, Al, *Petru Cercel. Viața, domnia și aventurile sale*, Craiova, s.a.

*** *Călători străini despre Țările Române*, vol. II-III, București, Editura Științifică, 1970, 1971

CHIIHAIA, Pavel, *Din cetățile de scaun ale Țării Românești*, București, Editura Meridiane, 1974

CONSTANTINESCU, Nicolae, *Curtea de Argeș (1200-1400) asupra începuturilor Țării Românești*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1984

*** *Documenta Romaniae Historica B. Țara Românească* [D.R.H.B.], vol. II-XI, Editura Academiei R.S.R., București, 1972-1996

---

⁵⁰ P. Chihaia, *Op. cit.*, p. 200.

⁵¹ *Ibidem*, p. 192.

⁵² Ștefan Ștefănescu, *Țara Românească de la Basarab I “Întemeietorul” până la Mihai Viteazul*, Editura Republicii Socialiste România, București, 1970, p. 83, note 103 și 107.

⁵³ *Ibidem*, p. 131, note 63 și 68.

- DRĂGHICEANU, Virgiliu N., *Curtea de Argeș. Călăuza vizitatorului monumentelor orașului*”, CVLTVRA NAȚIONALĂ, s.a.
- GANE, C, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, vol. I, Chișinău, Universitas, 1991
- IONESCU, Grigore, *Curtea de Argeș, Istoria orașului prin monumentele lui*, București, Fundația pentru literatură și artă „regele Carol II”, 1940
- *** *Istoria Românilor, vol. IV, De la Universalitatea creștină către Europa „patriilor”*, București, Editura Enciclopedică, 2001
- MOISESCU, Nicolae, *Curtea de Argeș*, Muzeul municipal Curtea de Argeș, 1998
- NEAGOE, Claudiu, *O scurtă istorie a românilor, vol. II: Secolele XV-XVII*, București, Ars Docendi, 2009
- NEAGOE, Manole, *Curtea de Argeș*, Editura Tineretului, București, 1968
- PĂCURARIU, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Galați, Editura Episcopiei Dunării de Jos, 1996
- *** *Studii și comunicări*, vol I-IV, Curtea de Argeș, 1980, 1987, 1990, 1992
- ȘERBAN, Constantin, MOISESCU, Nicolae, *Curtea de Argeș în documente*, București, Editura Sport-Turism, 1980
- ȘTEFĂNESCU, Ștefan, *Țara Românească de la Basarab I „Întemeietorul” până la Mihai Viteazu*, Editura Republicii Socialiste România, București, 1970

DE VORBĂ CU JURNALISTA CARE A REPREZENTAT FRANȚA LA BICENTENARUL STATUII LIBERTĂȚII DIN NEW YORK!

OCTAVIAN D. CURPAȘ
Phoenix, Arizona – SUA
octavianaz2012@cox.net

Laurence Lemoine este născută în Franța, la Paris, în anul 1969. La vârsta de 12 ani visa să devină jurnalistă. La 16 ani Laurence participă la bicentenarul Statuii Libertății din New York alături de Nancy Reagan, reprezentând astfel tineretul francez, în urma unui concurs organizat de Ambasada SUA din Paris. Câțiva ani mai târziu, visul său de a deveni jurnalistă s-a împlinit. A studiat Științele Politice la Paris, vorbește patru limbi și e interesată de toate problemele mondiale. Laurence a călătorit în multe țări, unde a și locuit, lucrând la fel de bine pentru presa scrisă, radio sau televiziune. Din Orientul Mijlociu în Africa, unde l-a intervievat pe Yasser Arafat, în Caraibe, unde a lucrat pentru un post de radio, Laurence Lemoine a acoperit toate domeniile de jurnalism și comunicare.

Sunteți născută la Paris. Îmi puteți spune câte ceva despre familia dumneavoastră?

Sunt cea mai mică (având un frate geamăn) dintr-o familie creștină cu șase copii. Am primit o educație foarte strictă, dar părinții ne-au dat tot ce e mai bun pentru a fi fericiți în viață: dragostea, încrederea în sine, abilitatea de a ne adapta și independența.

Ce v-a determinat să vă îndreptați spre jurnalism? Ce a declanșat interesul dumneavoastră pentru această meserie? A existat cineva, la acel moment, în viața dumneavoastră, care v-a influențat să deveniți jurnalistă?

În perioada de preadolescență, în anii '80, la știri, nu se vorbea decât de Orientul Mijlociu (Liban, în '82, cu invazia israeliană, conflictul israeliano-palestinian, luarea de ostatici, deturnări de avioane etc.). A fost momentul în care am început să citesc ziarele și să ascult la radio. Am fost fascinată de toate aceste lucruri și vroiam să înțeleg mai mult (ceea ce de fapt era imposibil!). Mi-am dorit să devin jurnalistă pentru a cunoaște și a descoperi lumea, pentru a atinge realitatea fără vreun intermediar între mine și faptul în sine. Am vrut să experimentez direct ceea ce se întâmplă în lume. A fost clar și natural că trebuie să devin jurnalistă. Apoi am început să mă pregătesc. De exemplu, când aveam 15 sau 16 ani, înregistram în camera mea buletine de știri de la postul de radio France-Info, le scriam pe hârtie, ca mai apoi să le pot rosti pe un ton profesional. Câțiva ani mai târziu, am trezit lumea cu ediții de știri și interviuri realizate de mine.

Va considerați norocoasă?

Trebuie să spun că în general am fost foarte norocoasă în viață, nu numai pentru că m-am născut într-o țară minunată și liniștită (Franța) și într-o familie bună, dar și pentru că uneori am fost în momentul potrivit la locul potrivit, de fapt, spun adesea că norocul se cultivă ca roșiile! Am vrut să fiu jurnalistă, deoarece pentru mine a fost un mod de a trăi mai multe vieți în același timp. A face reportaje despre alte țări sau persoane, a fost, de asemenea, o modalitate foarte bună de a învăța! Este, în egală măsură, un fel de putere, pentru că ceea ce spunem și raportăm și maniera în care o facem, este importantă și poate influența oamenii. De aceea, aceasta este o profesie foarte serioasă, ce poartă cu sine o mare responsabilitate.

În 1986 ați câștigat un concurs pentru participarea la bicentenarul Statuii Libertății din New York. Cum s-a întâmplat acest lucru?

Unul dintre cele mai importante momente din viața mea a fost în 1986, când am reprezentat tineretul francez la New York, pentru redeschiderea Statuii Libertății, cu Nancy Reagan. Am fost acolo pentru că am câștigat un concurs, datorită tatălui meu. El m-a ajutat să scriu un frumos poem despre libertate și îi sunt recunoscătoare pentru asta. A fost absolut uimitor

pentru mine. Am întâlnit mai multe personalități ale SUA și am fost un VIP timp de 15 zile. Nu aveam atunci decât 16 ani. Lectura poemului în fața camerelor de filmat și a aparatelor foto a decurs fără probleme, din fericire nu sunt o timidă.

Laurence, de Saint-Germain a inauguré à New York la statue de la Liberté

Au quatrième jour des fêtes marquant le centenaire de la statue de la Liberté à New York, Nancy Reagan, épouse du président, a coupé le ruban symbolique, rouvrant ainsi aux visiteurs la statue fermée depuis deux ans en raison de travaux de restauration (qui auront coûté 66 millions de dollars).

La première dame des Etats-Unis était accompagnée d'enfants américains et français. Parmi ces derniers, la lauréate française du concours de dissertation sur la « liberté », Laurence Lemoine, 17 ans, de Saint-Germain-en-Laye, ici sur la photo (AFP).

Cum a influențat acel eveniment decizia dumneavoastră de a deveni jurnalistă?

Un an mai târziu, am petrecut o săptămână la un post de radio francez, RTL, cu toți ziariștii și reporterii. În decursul acestei săptămâni am văzut totul despre știri și despre jurnalism și, mai mult ca niciodată, a fost evident pentru mine că îmi doresc să fiu jurnalistă, dar eram încă prea tânără pentru a începe.

Vorbiți-mi despre competențele și aptitudinile naturale care sunt necesare pentru a fi jurnalist.

În ceea ce privește competențele, aș spune curiozitatea, în sensul larg al cuvântului. În cazul meu, prietenii și familia mi-au spus întotdeauna că am „un cancer al curiozității”. Un jurnalist trebuie să fie deschis și dornic să înțeleagă și să explice totul. El nu poate fi timid, trebuie să îndrăznească să adreseze întrebări care pot stânjeni oamenii, în special politicienii. Am fost cunoscută pentru acest gen de interviuri. Deseori, ele erau ca o luptă de cuvinte între intervievați și mine.

Când ați fost în Liban, aveți intenția să vă întoarceți la Paris pentru un masterat în jurnalism?

Libanul a fost prima mea experiență veritabilă, ca jurnalist. Eram foarte tânără (20 de ani) și un pic novice. Era în timpul războiului cu Siria („războiul de eliberare”), tatăl dictatorului actual, Hafez Al Assad, vroia să termine cu creștinii libanezi. Pentru mine, „spectacolul” era incredibil, dar am învățat multe despre oameni și capacitatea lor de a fi buni sau răi și despre adaptarea la situațiile extreme. A fost mai bine pentru mine decât să merg la facultate, pentru că acolo era viața reală și concretă. Am avut noroc, pentru că l-am întâlnit pe generalul Michel Aoun, care era prim-ministru la acel moment. Am avut un interlocutor care mi-a dat o oarecare notorietate, pentru că ceea ce a spus el a fost un pic neplăcut pentru Franța, iar președintele francez al acelei perioade, François Mitterrand, a trebuit să reacționeze. Jurnaliștii din întreaga lume au vorbit despre acest interviu! Câteva luni mai târziu, sfătuită de colegul și prietenul meu, Christian Malard (France 3/CNN), am plecat la Tunis, la sediul central al OLP, pentru interviul cu Yasser Arafat.

Cum au trecut cele două ore de întrevvedere cu Yasser Arafat, la Tunis?

Eram fascinată de acest om și am vrut să fac un interviu. Am petrecut două ore cu el în plină noapte. Din motive de securitate, nu am avut voie să știu când și unde va avea loc întâlnirea. A trebuit să stau în camera mea de hotel și mai mulți colaboratori ai săi au venit să mă caute. Legată la ochi, am fost dusă într-o locuință. Odată ajunsă acolo, am fost dezlegată la ochi. Trebuie să spun că a fost ceva exotic pentru mine. A fost un moment foarte interesant atunci când, în 1990, Yasser Arafat a încetat să mai fie un terorist, pentru a putea fi un om de stat, având contacte directe, dar secrete cu israelienii. I-am adresat multe întrebări, iar la final m-a

întrebat, în glumă, dacă vreau să mă căsătoresc cu el. În presa franceză, acest interviu nu a avut prea mare succes, dar eu am apreciat sejurul meu la Tunis, întâlnirea cu Arafat și numeroasele ore petrecute cu consilierii săi pentru a discuta despre acel conflict major.

Într-una din conversațiile noastre, ați menționat că ați lucrat pentru Radio Mont Blanc timp de șase ani, în apropiere de Geneva. De asemenea, în această perioadă ați lucrat pentru o televiziune (Canal C), făcând interviuri politice.

M-am întâlnit cu un celebru jurnalist francez (Jean-Pierre Elkabbach) pentru a-l întreba cum să-mi planific cariera de jurnalist. El mi-a spus să merg mai întâi în afara Parisului, în provincie, pentru a învăța și a mă maturiza (nu aveam decât 21 de ani). El mi-a explicat că aceasta este cea mai bună școală pentru un tânăr journalist, și e adevărat! Așa că, am plecat în Haute-Savoie (aproape de Chamonix și Geneva) și am început la Radio Mont Blanc. Aveam, de asemenea, o emisiune lunară la TV, Canal C, în care realizam interviuri cu oameni politici sau celebrități, dar numai despre viața lor privată. După aceea, am decis să părăsesc Franța din nou. Iubesc Franța (țară fantastică), dar traiul în țări diferite îmi permite să văd lucrurile din unghiuri diferite și să mă îmbogățesc spiritual.

Ați lucrat în Haiti pentru un post de radio care avea nevoie de un jurnalist francez. Ați lucrat pe teren sau în studio?

Radui Vision 2000 din Port-au-Prince era în căutarea unui jurnalist francez pentru a se ocupa de informarea și instruirea jurnaliștilor lor. Când am ajuns acolo, am realizat cât noroc am avut să mă nasc într-o țară liberă, în care poți avea tot ce-ți dorești. Am rămas să lucrez pe teren și în studio, timp de un an. Nu era ușor, dar am învățat multe în fiecare zi. Haiti e o țară fascinantă ce mi-a rămas în suflet. Sunt recunoscătoare acestei țări, pentru că acolo l-am întâlnit pe soțul meu. El a venit la Port-au-Prince în vacanță, pentru o săptămână, cu un prieten, diplomat, și este acum tatăl fetei mele de 11 ani, Anouck, și al fiului meu, Alvaro, de 8 ani. El este avocat de afaceri, astfel că am trăit împreună la Londra, Paris, Valencia (Spania), locul său de baștină, Banjul (Gambia în Africa de Vest) și Lisabona (Portugalia). În Gambia (o țară mică și foarte agreabilă, frumoasă, pentru un prim contact cu Africa) l-am născut pe fiul meu, într-un spital public. Aceasta a fost alegerea mea, deoarece monitorizarea mea medicală era realizată de o echipă medicală extraordinară, formată din medici cubanezi. A fost amuzant, pentru că nașterea primului meu copil a avut loc în cel mai modern spital privat din Valencia, cu numeroase aparate și tehnologii, după care am preferat medicii cubanezi din Banjul, dintr-un spital public, foarte sărac, dar al cărui nume, cel puțin, este elegant: The Royal Hospital Victoria! De fapt, în timpul operației de cezariană, s-a oprit și curentul. După nașterea celui de-al doilea copil, am început să editez și să public ghiduri turistice. Primul a fost despre Gambia, câteva despre Spania și ultimul despre Saint-Gervais Mont Blanc, Franța.

De ce Saint Gervais?

Saint Gervais Mont Blanc este un loc magnific pentru vacanțe, pentru schi sau drumeții. Știam acest oraș, pentru că am fost acolo de multe ori atunci când lucram ca jurnalist, la Radio Mont Blanc. Să fac un ghid turistic pentru acest loc a fost un bun motiv să mă reîntorc aici.

Unde locuiți acum și cu ce vă ocupați?

În prezent, trăiesc în Spania, la Valencia, un oraș frumos, de pe Marea Mediterană. Lucrez cu compania americană Reliv. Ea produce și vinde suplimente alimentare naturale. Am fost interesată de aceste produse atunci când într-o zi am văzut-o pe mama mea că le ia. Am fost întotdeauna interesată de nutriție și sănătate. În Europa, mulți oameni iau suplimente, deoarece acestea le îmbunătățesc, realmente, sănătatea. Și noi ne confruntăm cu o gravă criză sanitară aici. Hrana noastră de astăzi nu are suficiente vitamine și fitonutrienți, privându-ne organismul de substanțe nutritive esențiale, înlocuindu-le cu produse alimentare transformate genetic sau chimicale, iar noi devenim vulnerabili la oboseală, alergii și cu tot felul de boli sau disfuncționalități. Noi știm acum că suplimentele alimentare pot umple acest gol nutritiv. Vara trecută, am participat la Conferința internațională de la St. Louis (Missouri, SUA), unde l-am întâlnit pe fondatorul Robert Montgomery. Grație produselor sale i-am ajutat pe mulți dintre prietenii mei sau membri de familie în a-și rezolva problemele de sănătate. Bineînțeles, și eu iau aceste suplimente, chiar dacă nu am acuzat niciodată probleme de sănătate. Dar, datorită lor mă simt și mai bine. Am mai multă energie, o capacitate de concentrare mult mai mare și un somn mai bun. Sunt norocoasă că lucrez pentru această companie, pentru că pot ajuta oamenii și mă pot ocupa și de copiii mei.

Nu v-ați gândit să vă mutați în Statele Unite?

Mi-ar plăcea să locuiesc în Statele Unite, pentru că am fost acolo de multe ori, dar niciodată suficient și pentru că am o relație specială cu America. Consider că pot cunoaște o țară și cultura sa, dacă locuiesc acolo cel puțin un an. Sperăm că într-o zi vom avea această șansă.

Ce știți despre România? În călătoriile făcute ați întâlnit români?

Soțul meu lucrează acum în România, la un proiect de turbină eoliană în munți. Lui îi place România. Singura mea legătură cu România a fost o tânără care mă ajuta cu treburile casei atunci când am locuit în Portugalia și cu care m-am împrietenit un pic. Aș vrea să pot merge în România cu soțul meu în acest an, pentru că el nu încetează să-mi spună că merită vizitată.

Ce hobby-uri aveți?

Mai întâi de toate, îmi place să călătoresc! De asemenea, îmi place să fiu alături de prieteni și de familie. Îmi place sportul: squash, schiul, alpinismul, tenisul. Odată, am urcat pe Mont Blanc pe schiuri, mi-a luat opt ore să ajung în vârf și șase ore să cobor. A fost fantastic!

Care sunt planurile dumneavoastră pentru viitorul apropiat?

Mă ocup de dezvoltarea Reliv-ului aici, în Spania, și am început o carte despre nutriție și sănătate, care urmează să fie publicată în Franța.

VAMPIRISMUL ÎN MITOLOGIA SLAVĂ

MIHAI DRAGNEA

Universitatea din București

Facultatea de Istorie

Masterand Studii Medievale

terra_mater_2007@yahoo.com

Se pare ca *vampirul* este menționat pentru prima oară la slavi. În Rusia și Ucraina⁵⁴ avem atestate în secolul al XIV-lea formele *униръ*, *унирин*.⁵⁵ În limba rusă veche, cuvântul apare și ca nume propriu *Пон Униръ Лухий*, *Клим Униръ*, *Макаренко Униръ* sau ca numele unui țigan. Un derivat al cuvântului rus *upir* se găsește într-o listă de toponime din secolul al XV-lea, unde avem un sat cu numele *Upirevo*, legat probabil de credința unor astfel de personaje.⁵⁶ Este foarte sigur că și rușii au avut cândva această credință, întrucât în textele vechi⁵⁷ se spune că „*înainte de a fi adus jertfe lui Perun, slavii cinsteau pe opiri și bereginie*”⁵⁸. Putem remarca faptul că în credințele populare ale rușilor, semnificația reală a cuvântului a dispărut. Trăsăturile lui sunt tot malefice, fiind atribuite altor ființe demonice sau vrăjitorilor de tip *koldun*,⁵⁹ care se ocupau cu farmecele și erau negativi, spre deosebire de vrăjitorii cei buni *znahari*. La începutul secolului al XX-lea se mai spunea *уньръ* copiilor sau oamenilor hidrocefali, care au apă în cap.⁶⁰

În Polonia, *upiór* este „vampir”, cuvânt atestat din secolul al XVIII-lea, ce reprezintă un împrumut din limbile slave de răsărit. Cuvântul are mai multe derivate precum *upiorzyca*, *upiorzyna*, *upiorny*, *wpiór* sau *lupier* (în partea estică a Poloniei). Cu totul izolat, în preajma orașului polonez Lublin, a fost semnalată și forma *wapierz*, ce se regăsește și în câteva toponime ca *Wapiersk*, atestat în documente sub diverse forme ca: *Wampertsch*, *Wamperschke*, *Wampersch*, *Wampersk*. Credința polonezilor în *upiór* este foarte răspândită. Despre acești demoni malefici se crede că ar fi sufletele răposaților care ies din morminte pentru a-și chinui semenii și pentru a-i atrage pe cei dragi după ei, în groapă. Superstiția polonezilor spune că cei

⁵⁴ Б. Д. Грінченко, *Словарь української мови*, Київ, 1909, p.344.

⁵⁵ И. И. Срезневский, *Материалы для словаря древнерусского языка по письменным памятникам*, Санкт-Петербург, 1890—1912, III, p.1238.

⁵⁶ A. Pogodin, *Mythologische Spuren in Russischen Dorfnamen*, ZslPh, Xi, 1934, p.35.

⁵⁷ Anca Irina Ionescu, *Lingvistică și mitologie*, Editura Litera, București, 1978, p.27

⁵⁸ *Bereginia* sau *Berehynia* este o divinitate feminină înrudită cu *Vila*, în mitologia slavă, similară *zânei* din mitologia românească.

⁵⁹ С. А. Токарев, *Религиозные верования восточнославянских народов XIX — начала XX века*. М., Изд-во АН СССР, 1957, p.40.

⁶⁰ K. Moszyński, *Kultura*, II, 1, p.608.

mai potriviți pentru a deveni *upiór* sunt copii „născuți cu căiță”.⁶¹ Pentru a-i împiedica pe cei banuiți să devină vampiri, se practicau tot felul de ritualuri sadice precum dezgroparea și despărțirea trupului de cap, în care se înfîgea o țeapă.⁶²

Cuvântul este întâlnit și în credințele cașubilor, unde avem variantele *wupi*, *lupi*, *lup* sau *nielop*,⁶³ la ceho-slovaci unde avem forma *upir*⁶⁴ sau la greci unde întâlnim forma *vrykolakas*.⁶⁵ La sârbi se vorbea despre *upir*, ca fiind derivat din femininul *upirina*,⁶⁶ semnalate în secolul al XVII-lea:

„Posred kopna, posred mora
sve što je vražieh grdobština
pustolovic, uzma, mora,
vukodlaka upirina”.⁶⁷

„Centrul pământului, centrul mării
tot ce este urâtenie diavolească
aventurierul, fură coșmarul
vârcolacului vampir”.

Credința în vampir, uneori asemănat cu vârcolacul, este foarte răspândită la sârbi. Aceștia cred că vampirul ar suge sângele din corpul oamenilor. Pe lângă forma atestată *upir* mai întâlnim și formele *lampir* sau *lepir*.

La bulgari, avem formele *vampir*, *vapir*, *vepir* sau *vupir*, cunoscute și în diverse balade populare. Credințele bulgarilor în vampiri diferă de la o regiune la alta. Un vampir se putea „naște” din oameni morți de bătrânețe, asasinați, nebotezați sau sinucigași. Pentru unii, oamenii cu diverse probleme în viață se transformau în vampiri numai după moarte iar pentru alții un vampir putea fi chiar o persoană aflată în viață care s-a însurat și are copii. Singurii care erau capabili să-i descopere și să-i ucidă pe vampiri erau celebrii *вамнупадѣиуу* „*vampiradji*”.⁶⁸ Pe teritoriul Macedoniei de Vardar, întâlnim formele *vampir* și *vârcolac*, având derivate precum *vampirka* sau *vampirice*.⁶⁹

⁶¹ Cei născuți norocoși. (căița este o membrană ce învelește capul nou-născuților).

⁶² Otto Knopp, *Podania i opowidania w.ks.Poznańskiego*, în „Wisła”, IX, 1895, 1, p.29.

⁶³ K. Moszyński, *op.cit.*, p.659.

⁶⁴ Lubor Niederle, *Život starých Slovanů*, II, p.42-44.

⁶⁵ D. Demetracopoulou Lee, "Greek Accounts of the Vrykolakas" în *The Journal of American Folklore*, No. 54, 1941.

⁶⁶ Anca Irina Ionescu, *Mitologia slavilor*, Editura Lider, București, 2000, p.167-169.

⁶⁷ A. Vaillant, *Slave commun „upir”*, scr. „vampir”, în *Slavia*, X, 1931, p.674.

⁶⁸ Lubor Niederle, *op.cit.*, p.46.

⁶⁹ Anca Irina Ionescu, *Lingvistică și mitologie*, p.29.

Analiza filologică aplicată termenului *vampir* ne indică faptul că ar fi de origine slavă. În sprijinul acestei afirmații stau mărturiile unor oficiali din Imperiul Habsburgic. Aceștia ne informează că după încheierea Tratatului de la Passarowitz (1718) când habsburgii anexaseră nordul Serbiei, Banatul de Timișoara și Oltenia, în aceste regiuni se practica deshumarea unor presupuși vampiri și uciderea lor ritualică. Termenul *vampir* ar fi fost preluat din sârbă în germană iar din germană în engleză. În mitologia românească, avem *strigoi*, sufletele încărcate cu putere negativă ale defuncților, despre care se crede că ar ieși noaptea din mormânt și s-ar transforma într-un animal, făcând rău celor vii. La naștere strigoi sunt copii care s-au născut cu semne fizice distincte: o *chitie*, *perdea* pe cap , o *cămașă* pe corp sau o *căciuliță* pe piele. În aproape toate culturile populare, vampirii ne apar ca ființe demonice, malefice, încărcate cu energie negativă, care doresc să tulbure liniștea celor vii.

Le Vampire, lithographie de R. de Moraine, tirée
des *Tribunaux secrets*.

Bibliografie

Demetracopoulou D. Lee, "Greek Accounts of the Vrykolakas" în *The Journal of American Folklore*, No. 54, 1941.

Ionescu Anca Irina, *Lingvistică și mitologie*, Editura Litera, București, 1978.

- Ionescu Anca Irina, *Mitologia slavilor*, Editura Lider, București, 2000.
- Knopp Otto, *Podania i opowidania w.ks.Poznańskiego*, în „Wisła”, IX, 1895, 1.
- Moszyński K., *Kultura*, II, 1.
- Niederle Lubor, *Život starých Slovanů*, II.
- Pogodin A., *Mythologische Spuren in Russischen Dorfnamen*, ZslPh, Xi, 1934.
- Vaillant A., *Slave commun „upir”*, scr. „vampir”, în *Slavia*, X, 1931.
- Грінченко Б. Д., *Словарь української мови*, Київ, 1909.
- Срезнёвский И. И., *Материалы для словаря древнерусского языка по письменным памятникам*, Санкт-Петербург, 1890—1912, III.
- Токарев С. А., *Религиозные верования восточнославянских народов XIX — начала XX века*. М., Изд-во АН СССР, 1957.

CARTEA DE JOC – OBIECT DE CREAȚIE ARTISTICĂ (CONTEXT CULTURAL)

CRISTINA CHEȘUȚ

Universitatea de Artă și Design, Cluj Napoca

krik3t_me@yahoo.com

Era Gotică cunoaște între sec.XIII-XV schimbări fundamentale pe plan economic și religios. De-a lungul hărții Europei medievale se întretaie rute de comerț și schimburi. Centrul de gravitate trece de la regiuni rurale la oraș și se dezvoltă un nou tip de economie, bazată pe producția pentru vânzare și schimb – meșteșugarii și neguțătorii joacă aici un rol esențial, pentru că fac legături între sate, orașe, principate și regate, făcând conexiuni între acestea și Islam sau exotul Est. Documentele atestă faptul că în 1376, cărțile de joc ajung în Italia, răspândindu-se apoi dincolo de Alpi în regiunea Rinului de Sus în Germania și Elveția și la vest înspre Franța și Spania, așa cum indică săgețile roz de pe hartă.

La nord de Alpi, regiunea Rinului de Sus se remarcă ca o importantă zonă de manufactură de cărți de joc. Un factor economic major a fost orașul Basel, un centru comercial semnificativ situat pe ruta de tranzit între Italia și Valea Rinului. Multe dintre cărțile de joc timpurii, pictate ori gravate, își au originea aici. Factori care facilitează propagarea cărților de joc includ evidențierea unei clase comerciale urbane, ale cărei activități de schimb necesitau o rută rapidă de transport, dar și materialul brut și ieftin de imprimare (hârtia) și tehnica de tipărire prin intermediul xilografurii.

Industria și tehnologia au fost stimulate, au fost acceptate noi sisteme financiare și noi coduri de acord internațional, s-au fondat universitățile, breslele se formau deja la oraș, cărți din orice domeniu erau necesare – toate acestea favorizând creșterea producției de orice natură. Așadar cărțile de joc nu sunt decât o continuare firească a acestor dezvoltări, pentru că arta tiparului a făcut ca informația, cunoștința și propaganda să se transmită mult mai eficient.

Jocul de cărți a servit întotdeauna jocurilor de noroc, pe de o parte, și jocurilor de îndemânare, pe de altă parte. Introducerea lor a oferit o nouă alternativă zarurilor și ruletei. Evident, ambele tipuri de joc au existat în Europa încă de la apariția cărților de joc; interzicerea lor și denunțarea de către preoți demonstrează însă larga lor răspândire pentru jocurile de noroc. Izbucnirile emoționale și comportamentele negative apărute la pierdere erau considerate imorale. În orice caz, exemple în care cărțile de joc sunt utilizate pentru jocuri de îndemânare sunt destule.

Bibliografie

- Alexander, J. J. G: *The Master of Mary of Burgundy: a Book of Hours for Englebert of Nassau*, The Bodleian Library, Oxford and George Braziller, Inc., New York, 1970;
- Autenboer, Dr Eugeen van: *The Turnhout Playing Card Industry 1826-1976*, Aurelia Books, Brussels 1976;
- Biedermann, Hans: *Dicționar de simboluri*, Ed. Saeculum I.O., București, 2002;
- Cortez, Ana: *The Playing Card Oracles*, Two Sisters Press, 2002;
- Dawson, Tom & Judy: *The Hochman Encyclopedia of American Playing Cards*, U.S. Games Systems Inc., 2000;
- Depaulis, Thierry: *Playing cards and the Origins of Woodcut* in International Playing Card Society & Asescoin Conference transcripts, Vitoria-Gasteiz, September 2001;
- Evseev, Ivan: *Enciclopedia semnelor și simbolurilor culturale*, Timișoara, 1999;
- Gibson, Claire: *Semne și simboluri*, Ed. Aquila, 1993;
- Hoffmann, Detlef: *The Playing Card, an illustrated history*, Edition Leipzig, 1973;
- Jones, Owen: *The Grammar of Ornament*, Van Nostrand Reinhold Co., 1972;
- King, Francis: *The Encyclopedia of Fortune Telling*, Octopus Books, London, 1988;
- Kleczek, Marian: *Cracow Playing-Card Manufacturers in Modern Times*, in "The Playing Card" Vol.29, England 2000 (traducerea în engleză de Peter Endebrock) ;
- Morley, Henry T: *Old and Curious Playing Cards*, Bracken Books, London, 1989;
- Ruh, Max and Ruegg, Max: *AGM AGMüller: 175 Years of Playing Card Manufacture*, in "The Playing Card" Vol.32, England 2003;
- Shepherd, Rowena & Rupert: *1000 de simboluri - semnificația formelor în artă și mitologie*, Ed. Aquila;

GROWL

PELIN ARDITI

nu am văzut mințile luminate ale generației mele căzute pradă nebuniei,
suntem nebuni cu toții și devine nebună lumea obiectelor din jur
    îi văd pe zi ce trece tot mai fericiți,
    încît mă îndoiesc de existența proprie,
nu îi mai văd servind cafea în dimineți cu ploi arhaice,
    iubind femeii în nopți cu murmur gotic,
    fiind în lumea ”trează”, unealta propriei voințe -
doar Friedrich rătăcind ca o fantomă prin cochilii de melc
    și firul Ariadnei iar s-a rupt,
    însă nu mai regretă nimeni
    îi văd atît de vii,
dar cînd ating cu mîina tremurîndă propriul meu corp
    simt arta noastră moartă-n noi
    și-asemeni parfumului lui Jean Batist Grenuy
    ce îmbăta în noi fapte iraționale
și ne salva de un imens nimic căscat în fața noastră
    cînd exilați în întuneric, ne aminteam lumina
dispare sensul din mișcările, săruturile și fericirea noastră
din pașii oamenilor-mituri pe străzi pentru nomazi de-asfalt
din chipul din oglindă ce-a devenit o entitate separată
    ...nimic nu ne va frînge decît propria slăbiciune
    sunt doar o ecuație care își conștientizează neființa
cînd cade în absurd și Pendragon urmîndu-și meseria
și Lou cu flori în păr nu mai suportă vuietul mărilor din tîmple
    și se întorc în marele oraș,
    pentru-a privi cerul cu stele - capsule de mac
nu pentru a se apleca stăpîni ai vieții peste margini
dar dependenți de-o lume mult prea omenească
ce instituționalizează tot ce-i slab și tot ce piere
pentru a umple moartea sensului cu seci frînturi
    de vise, emoții și gînduri-ambalaje
    și noaptea este zi, și ziua este noapte,
    și exilați în întuneric, am exilat lumina
    omul va fi măsura tuturor lucrurilor

numai cînd va găsi măsură pentru sine
unu, nouă, opt și patru
eu mă joc de-a baba-oarba
cine mă va căuta?
șșșș! eu și tu, atît – lila

INSTITUȚIILE MEDIEVALE LONGOBARDE

DAMARIS MAILAT

Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

Facultatea de Istorie

Masterat „Europa Centrală și de Sud-Est în Primul Mileniu al Erei Creștine”

E-mail: damarismailat@yahoo.com

În opera sa Paul Deaconul vorbește despre tradiția istorică a longobarzilor în Panonia și Italia, însă despre organizarea instituțională a regatului longobard și legislația sa vorbește foarte puțin.

Din păcate puține *charte* din perioada longobardă au supraviețuit. Cea mai importantă sursă care descrie, în linii mari, instituțiile longobarde, este legislația.

Este greu de stabilit poziția regelui longobard după crearea regatului. El era capul națiunii sale, alegerea sa fiind una electivă, astfel fiind greu de stabilit cât de mare era puterea sa. Regele reprezenta puterea militară supremă în stat, un rol foarte important, mai ales că națiunea longobardă era una de războinici.

Domnia lui Rothari 636-652 este marcată de promulgarea edictului din 643. Pentru prima dată un text legislativ longobard este redactat în limba latină și este destinat să impună domnia justiției în regat. Regele scrie în prolog *Cât de mare este bunăvoința noastră pentru binele supușilor noștri o arată conținutul a ceea ce expunem mai jos, mai ales pentru a ușura dările continue ce apasă asupra săracilor, ca și taxele exagerate impuse de cei ce au mai multă putere; căci noi știm cu adevărat căți săraci pățimesc de pe urma violenței nobililor*. Astfel regele dorește să consolideze prestigiul monarhiei și să facă respectată ordinea. El afirmă demnitatea omului liber și respectul proprietății. Dorea, astfel, să suprimă faida, răzbunarea privată, și să o înlocuiască cu pedeapsa pecuniară, wergeld. Capitolul 74 al legii precizează tarifele pentru răni și stricăciuni, care amintesc de legea salică: *Dacă cineva îi va răni altui om capul așa încât îi va deschide pielea capului, va plăti 6 solizi. Dacă cineva îi va răni altui om capul încât îi va rupe oasele va plăti 12 solizi. Dacă cineva a tăiat mâna altuia, va plăti o amendă egală cu jumătate din valoarea a ceea ce ar fi plătit dacă l-ar fi omorât*.

Legile promulgate de Liutprand (712-744) reprezintă modelul unui stat ideal, bazat pe idei politice elevate, specifice acestui rege. Domnia sa poate fi împărțită în 2 mari perioade: consacrarea consolidării regatului și ducerea unei politici ofensive în Italia după 726.

Profund romanizat, spunându-și prinț catolic, Liutprand reușește să facă din administrația sa cea mai perfecționată din întregul Occident barbar. Unul din principiile de bază l-a reprezentat solidaritatea regelui cu oamenii liberi care constituiau corpul politic al regatului. Acest lucru a fost în mare parte o moștenire a vechilor idei germanice care prevedeau participarea poporului în conducerea statului. Această recunoașterea s-a văzut în legislația longobardă, care era bazată pe

două idei principale privind suveranitatea națională: activitatea militară și abilitatea de a oferi poporului o legislație clară.

Legile lui Liutprand au fost promulgate în cadrul întâlnirilor dintre judecători și *fideles regali* din toate părțile regatului, reprezentând întreg poporul lombard. Pentru activitatea militară, în legi longobardul liber este identificat ca *exercitalis*- bărbatul care este în serviciul militar public.

Activitatea militară a fost considerată cea mai completă și cea mai de prestigiu formă de libertate, prin care cel născut liber, coopera în menținerea ordinii și a dreptății în regat. Acest lucru arăta și independența economică, serviciul militar fiind efectuat pe cheltuia lui *exercitalis*. Astfel, Liutprand a declarat legi care i-au protejat pe militari și interesele lor.

Orice longobard liber trebuia să fie gata să intre în serviciul militar. Această lucruri este văzut ca un privilegiu și ca o responsabilitate căruia i se datorează libertatea. Serviciul militar longobard se poate împărți în două tipuri. El trebuia să accepte convocările regale pentru a servi într-o luptă care periclitează pacea națiunii sale și de asemenea se aștepta să răspundă citației ducelui său în cazul în care securitatea teritoriului local era amenințată.

Pe de altă parte, regatul lui Liutprand, este descris în legislație ca o structură sistematică creată din districte judiciare *-iudicariae-* cu un sistem ierarhic al puterii care asigura administrarea justiției la nivele înalte. Fiecare din aceste districte judiciare era supervizat de un oficial public, numit *decanus* sau *saltarius*. Aceștia erau subordonați unui *sculdhais*, acesta fiind cel mai de jos oficial al justiției. Jurisdicția *sculdhais* era limitată. Procedura se limitează la jurământ și la judecata lui Dumnezeu. Vinovatul trebuie să-și dovedească nevinovăția și își asociază co-jurători care-l susțin. Dacă acuzatul vrea să-și demonstreze nevinovăția într-un duel judiciar și este învins, i se taie mâna, fiind considerat sperjur. Ca și legea salică, edictul lui Rothari insistă pe represiunea furtului. Acela care fură plasele și năvoadele unui vecin plătește 3 solizi, acela care taie un castan 1 solid, iar pentru un măsșin 3 solizi. Numeroase articole sunt dedicate femeii, care pe toată durata vieții rămâne sub tutela tatălui, soțului ori a fiilor săi. Dacă cazul era de o importanță mai mare, acesta trebuia să dea cazul unei autorități mai înalte, iudex-ul iudicaria. Cea mai înaltă jurisdicție care putea judeca un caz era curtea regală de la Pavia, capitala regatului. Regele se ocupa de contestații care priveau sentințele date în mod nedrept. 25-27, 44, 85

Puterea în regat era dependentă autorității regelui. Era o funcție publică exercitată în interesul comunității. Astfel, se observă în acest sistem politic longobard influența romană și cea a creștinismului.

Cu toate acestea, puterea politică și cea jurisdicțională nu era atât de bine structurată așa cum sistemul *iudicaria* ar putea sugera. Nu toate teritoriile longobarde, erau supuse autorității regale. Liutprand avea controlul asupra nordului Italiei, valea râului Po, Trentino și Friuli, în timp ce provinciile Bizanțului Venetia, Pentapolisul nu erau sub controlul regal. De asemenea, zona Toscana de azi, nu era supusă regatului. În același timp Spoleto și Benevento nu recunoșteau în totalitate autoritatea regelui, chiar dacă ducatele acceptau legile și tradițiile regatului.

Acest lucru era posibil datorită naturii complexe a statului longobard. Pe întreg teritoriul Italiei longobarde, puterea locală era deținută de **duci**, dar diferitele legături cu regii erau diferite din punct de vedere al subordonării. Doar în nordul Italiei ducii aveau o putere mai amre nefiind în totalitate subordonați regilor, acest lucru datorându-se cuceririlor din ultimele decenii ale secolului al VI -lea. Totuși, ducii longobarzi nu au fost reduși doar la statutul de oficiali regali. Ei aparțineau unor familii cu origini vechi sau erau lideri din război care astfel au fost răsplătiți penru faptele lor.

În secolul al VIII lea, regii au putut să-și impună voința, deoarece regii aveau o putere politică mai mare față de ei și administrau resursele financiare și militare care erau mai mari decât cele conduse de duci, astfel că din punct de vedere constituțional relația dintre rege și un duce era una de alianță decât una de serviciu.

Legile lui Liutprand cuprind 150 de capitole și au fost promulgate între 713-717. Spre deosebire de codul lui Rothari, pe care el îl completează, ele sunt înfleunțate de creștinism: se asigură dreptul la azil în Biserici, frica de Dumnezeu este invocată pentru sperjururi, iar dreptul canonic este luat în considerație. Astfel, despre căsătoriile între veri, regele scrie: Am hotărât astfel pentru că, prin voința lui Dumnezeu, papa de la Roma , care în lumea întreagă este conducătorul bisericilor lui Dumnezeu și al preoților, ne-a îndemnat prin scrisoare să nu îndemnăm astfel de căsătorii.

Organizarea politică și administrativă a regatului longobard, la începutul secolului al VIII-lea, nu era compusă exclusiv din duci de diferite ranguri care erau subordonați autorității regale. Pe lângă aceștia, exista o rețea de oficiali publici, **gastaldii**, care se ocupau de administrarea proprietăților fiscale distribuite în regat, ceea ce forma baza economiei pentru monarhie. De asemenea acești oficiali colectau veniturile provenite din justiție rezervate regelui, și avea putere militară apropiată de cea a ducilor; aceștia guvernau chiar și unele orașe care ni se aflau în stăpânirea unor duci.

Spre deosebire de duci, **gastaldii** erau dependenți de autoritatea regală. Deobicei ei aparțineau unei clase sociale mai înaltă din zona în care guvernau, dar nu din aristocrație. Regii puteau să-i destituie din funcție fără o acțiune militară care se folosea deobicei pentru a îndepărta un duce. Această funcție nu se opunea celei a ducilor, dar era un instrument important pentru regalitate din punct de vedere administrativ deoarece astfel regalitatea nu depindea de duce, astfel că în regatele autonome Spoleto și Benevento această funcție nu exista.

Astfel se observă că Liutprand prin legile sale a dorit o unificare a ministerelor ducelui și a gastaldus-ului și căuta supunerea lor puterii regale. Regele a trasat un nou model de stat, simplu și rațional, care s-a dorit a fi eficient pe durata domniei sale.

Mai existau și alte forțe active în regat, având din punct de vedere politic o importanță tot mai amre, chiar dacă nu erau recunoscute ca având un rol oficial în organizarea statului. Pe valea râului Po și în Tuscia, orașele, la sfârșitul secolului al VII lea, au devenit importante centre unde rezidau autorități publice și mulți stăpâni de pământuri. De asemenea aceste orașe aveau un rol important pentru comercianți și meșteșugari. Comerțul, în acest caz, nu însemna doar schimburi de produse provenite din aceste teritorii, ci și de mâncare sau alte bunuri care proveneau din alte

zone. Un astfel de explu este sarea. Aceasta era adusă în toată valea râului Po de la lagunele Commacchio, împreună cu alte mirodenii indispensabile ca piperul și garum-ul; argintul era adus din Anglia și Frisia iar hainele din mătase proveneau din sudul Italiei ca și din Estul Mediteranei. Taxele pentru aceste bunuri erau colectate de funcționari publici numiți **ripari**. Locuitorii orașelor au constituit adunări politice active, cu ajutorul cărora putea să-și protejeze propriile interese, să ia parte la evenimentele politice interne ale regatului sau să formeze o armată.

Legăturile între Italia de Nord și Germania sunt numeroase, așa cum dovedesc obiectele găsite în Bavaria: fibule longobarde, cruci și alte bijuterii. Negustorii mergeau din Italia de Nord la Salzburg fie plecând din Acvileea, fie din Verona, printrecătoarea Brenner, fie de la Milano la Coire, prin Septimer. Liutprand bate tremises de la 1,25 g în medie, în atelierele din Pavia și Milano.

Regii aveau proprii lor oameni-*fideles*, cunoscuți ca *gasindii* lor, răspândiți în tot regatul. Ei se asigurau că autoritatea politică a regelui este respectată, deși nu aveau nici un rol instituțional.

Un rol tot mai mare în organizarea societății a început să-l aibă instituțiile eclesiastice. Convertirea longobarzilor la creștinism a dus la creșterea importanței și a rolului său în teritoriu. Atât în bisericile rurale cât și în cele de la oraș se practicau aceleași servicii religioase și aveau aceleași funcții exercitându-și controlul asupra enoriașilor din diocesele lor. Mai mult, bisericile ca și marii deținători de pământuri, exercitau influență, protecție și autoritate asupra societății locale iar pe parcurs au dobândit influență și în problemele politice și administrative. Episcopii nu aveau o funcție definită în statul longobard. Totuși, ei se bucurau de o influență, *de facto*, care a fost consolidată pe parcursul secolului al VIII lea, când au sprijinit, uneori, oficialii publici-indices- în administrarea justiției, și de asemenea au fost obligați să asigure serviciu militar pe baza proprietăților sale funciare.

Liutprand se arată favorabil față de Biserică. El construiește mănăstiri, transferă moaștele Sfântului Augustin, care se refugiase în Sardinia, în Biserica Sf. Petru cu cerul de Aur din Pavia, unde au fost depuse mai târziu și moaștele lui Boethius. Poruncește decorarea cu inscripții metrice a mormintelor din biserici, și, astfel lui Teodoric, se dovedește un protector al învățaților. Această atitudine favorabilă față de biserică, nu îl împiedică în 726, să reia politica de cuceriri a predecesorilor săi.

Bibliografie

Drîmba, Ovidiu, *Istoria culturii și civilizației*, vol 2, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.

Fisher Drew, Katherine, *The Lombard Laws*, Pennsylvania Press

Riche, Pierre, *Europa barbara din 476 până în 774*, Corint, București, 2003

The New Cambridge Medieval History: Volume 1, c.500-c.700, Vol. 2: c. 700-c. 900, editor Paul Fouracre

ÎNCEPUTUL VIEȚII DE FAMILIE ȘI NAȘTEREA COPIILOR ÎN LUMEA SATULUI

Povești din interbelicul românesc

PETRUȚA BĂLAN
Universitatea din București
Facultatea de Istorie
petruta.balan@yahoo.com

Regulile nescrise ale satului pe care orice tânără nevestă le învață sunt următoarele: nu poate mânca în același timp cu soțul său, nu poate să meargă alături de el, ci mereu cu un pas sau doi în urmă, nu poate să vorbească atunci când el vorbește și nu se duce la cârciumă, nici ca să-l ia de acolo pe soț și nici ca să bea un păhărel.

Căsătoria este rar încheiată din dragoste. Cel mai des ea se încheie din motive economice, pentru puțină avere, pentru a avea ajutor la lucru sau pentru a oferi părinților ajutor. Bătaia nevestei este în lumea rurală un fenomen des întâlnit. Femeile sunt bătute pentru că sunt leneșe, pentru că se duc la crâșmă să-și ia soțul beat sau pentru că i-au ieșit din cuvânt.

Luna de miere este un termen complet necunoscut. A doua zi după nuntă femeia este scoasă la muncă, după cum spune Elena D., 46 ani, analfabetă: „*Te ia bărbatul ca să lucrezi...îndată, a doua zi după nuntă mergi cu el pe câmp.(...) Dar ce să faci cu dragostea? Stai așa degeaba? Nu te ține bărbatul pentru asta, doar te ia ca să lucrezi cu el*”.⁷⁰

Copiii sunt cei care pecetluiesc mariajul. O femeie se poate întoarce la părinți dacă nu îi are, iar soțul o bate sau nu o înțelege. Venirea copiilor face acest lucru imposibil. Iar copii se nașteau mulți în România interbelică. Conform datelor statistice, în anul 1935, se nasc 511.901 copii în sate. Mamele sunt asistate, în 0,7% din cazuri de medic, asistate de moașe cu diplomă sunt oficial supravegheate 36,6% din femei⁷¹. În rest, moașele empirice, fără pregătire medicală de specialitate, sunt cele chemate lângă femeie, în momentul nașterii.

Cele mai multe nașteri au loc în Vechiul Regat. Aici, una din cinci femei aptă rămâne însărcinată, în timp ce în Transilvania și Banat, rămâne însărcinată o femeie la douăsprezece⁷². În cele nouă luni de sarcină, femeia trebuie să respecte numeroase obiceiuri și superstiții. Astfel, femeia care culege surcele de la rindea va naște copilul având părul creț, iar cea care fură va naște un copil care va purta pe corp semnul lucrului furat. Dacă mama fură în perioada sarcinii, în Transilvania și Bucovina se crede că pruncul va deveni la maturitate hoț⁷³.

⁷⁰ Xenia C. Costa-Foru, *Căsătoria. Cercetarea monografică a familiei*, București, Fundația Regală Mihai I, 1945, p. 92.

⁷¹ Enciclopedia României, vol I, București, 1938, p.513.

⁷² Anton Golopenția, D. C. Georgescu, *60 de sate românești*, Vol. I, București, Ed. Paideia, 2000, p.102.

⁷³ S. Fl. Marian, *Trilogia vieții*, vol I, *Nașterea la români*, București, Ed. Grai și suflet, 1995, p.18.

Prin fața unei femei însărcinate nu se trece, căci dacă ar fi așa, în viața următoare cel care i-a tăiat drumul, o va căra în spate⁷⁴.

Spiritele rele sunt mereu în preajma femeii gravide așteptând momentul în care să-i fure sufletul copilului nenăscut. Dacă vine la ea Zburătorul, copilul se va naște mort. Dar cea mai periculoasă pentru mamă este Samca, numită în Bucovina Spurcata, iar în Țara Românească, Avestița sau Aripa Satanei. Dacă Zburătorul se arată doar noaptea, Samca nu are granițe de timp, și poate lua forma animalelor. Spiritul rău nu se poate transforma însă în miel, vițel sau porumbel, pentru că aceste animale sunt considerate sfinte. Aripa Satanei lasă femeia schimonosită, chinuind-o până când o ucide⁷⁵. Pentru a se proteja de toate spiritele necurate, țărăncile spun rugăciunile Sfântului Arhanghel Mihail, de care toate relele se tem.

La naștere copiii mari sunt trimiși în vecini, iar cei mici rămân în casă, uneori în aceeași odaie. Dacă pruncul nu se poate naște descântătoarele vin și îi spun de deochi. Medicul nu este chemat, în cele mai multe cazuri, pentru că acesta nu există, sau pentru că familia nu-și permite să îl recompenseze pentru drumul său. Copilul abia născut nu este văzut de nimeni până când moașa nu-l descântă și îi leagă la gât un fir roșu care să îl protejeze de deochi. Acest fir va fi dat jos abia la botezul copilului când acesta capătă un înger păzitor care îl va ocroti mai departe.

În perioada lehziei, femeia rămâne neprotejată de înger fiind considerată spurcată. Ursitoarele vin la copil în a treia zi de la naștere. La fereastră se pun sare, vin și bani, pentru ca ele să găsească de mâncat, de băut și bani de cheltuială. Părinții trebuie să fie veseli în această perioadă pentru ca ursitoarele să fie și ele vesele și să dea copilului un destin bun.

Trei ursitoare vin la patul copilului: Cea mai bătrână ține furca la brâu și învârtte fusul, mijlocia toarce caierul, iar cea mică taie firul și stabilește astfel lungimea vieții⁷⁶. Ursitoarelor le place noaptea, curățenia și liniștea. Ele nu se lasă de nimic înduplecate, iar cea mică hotărăște soarta omului. Tot ele decid viitorul copilului, bogăția sau sărăcia lui, bucuriile și necazurile, moartea lui lină sau năprasnică. Mama încearcă să rămâna trează pentru a afla vorbele ursitoarelor.

Șase săptămâni după naștere femeia este considerată spurcată. Ea nu are voie să scoată apă din fântână sau să se ducă la izvor, pentru că dacă o face izvorul va seca. Nu poate frământa pâine, nu poate mulge vacile și nu are voie să se urce pe scară⁷⁷. După acest timp lehuza este scăldată de către moașă, iar ea îi spală moașei mâinile, pentru ca pe lumea cealaltă moașa să aibă mâinile curate și nu pline de sânge.

Ieșirea la biserică se face la șase săptămâni de la naștere. Țărancă își pune haine curate și pleacă ținând în brațe pruncul născut. În pragul bisericii preotul îi citește rugăciunea apoi intră și stă până la sfârșitul liturghiei⁷⁸.

⁷⁴ S. Fl. Marian, *op.cit.*, p.17.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 23.

⁷⁶ Tiberiu Rudica, Daniela Costea, *Aspecte psihologice în mituri, legende și credințe populare*, București, Ed. Polirom, 2003, p. 211.

⁷⁷ Gh. F. Ciaușanu, *Superstițiile poporului român*, București, Ed. Saeculum I.O., 2005, p.280.

⁷⁸ S. Fl. Marian, *Trilogia vieții*, vol I, *Nașterea la români*, București, Ed. Grai și suflet, 1995, p.180-182.

Femeia își crește copilul fără ajutor. Când pleacă la câmp, lasă pruncul într-o tufă sau în buruieni, pentru a sta la umbră, și începe lucrul. Acasă leagănul este făcut din două scânduri mai lungi și încă două mai scurte în forma unei lădițe. El este pus pe picioare sau agățat de grindă⁷⁹. Mortalitatea infantilă este extrem de ridicată. În unele sate, 30% din numărul morților este realizat de copii⁸⁰. Copiii nebotezați sunt îngropați în afara cimitirului de către tată și moașă. Decesele au loc frecvent la sfârșitul toamnei, iarna și primăvara. Cauzele sunt numeroase: tuberculoză, pneumonie, tifosul, febra tifoidă. Boli ale copilăriei sunt pojarul, foarte răspândit, și scarlatina. Reticența față de doctori le face pe țărănci să refuze vaccinarea copiilor, pe care uneori îi ascund în păduri, doar pentru a-i scăpa⁸¹.

Metodele de contracepție sunt condamnate de sat și de biserică. Se folosește însă strigoaica (plantă de leac) fiartă sau turtă din făină de grâu băută cu borș. Avortul făcut de medic este rar și doar când viața mamei este în pericol. Dacă vrea să scape de o sarcină femeia ridică greutatea sau își procură leacuri pentru a scăpa de copil. Acestea sunt date de vrăjitoarea satului sau de babele știutoare. Dacă i se află fapta femeia este considerată drăcoaică, iar copilul nenăscut ajunge în brațele Dracului.

Fetele mari ce rămân însărcinate sunt de asemenea condamnate de comunitate și izolate. Izolarea nu este făcută de bărbați ci de femeile satului care nu le mai vorbesc. Relațiile sexuale înaintea căsătoriei sunt acceptate tacit de părinți. Bătăile din partea tatălui vin doar în cazul unei sarcini. Copiii ilegitiimi, deși considerați mai frumoși și mai descurcăreți poartă totuși pe umeri povara nașterii lor, orice greșeala fiind interpretată ca o urmare directă a lipsei tatălui din viața lor.

---

⁷⁹ S. Fl. Marian, *op.cit.*, p.197.

⁸⁰ Anton Golopenția, D. C. Georgescu, *60 de sate românești*, Vol. I, București, Ed. Paideia, 2000, p. 142.

⁸¹ *Despre boalele molipsitoare*, Dr. Cosmuța, "Femeia satelor, Revistă de cultură pentru femeile dela sate", 1, 1935, nr.2, p. 8-9.

WHEN ART INTERSECTS WITH MATHEMATICS: BRÂNCUȘI, ESCHER AND TODIE

CLAUDIA MOSCOVICI
Critic literar și de artă
kmoscovici@hotmail.com
www.postromanticism.com

It's only relatively recently in cultural history—during the past hundred years or so—that the disciplines became so highly specialized (and advanced) that it's nearly impossible for anyone to be “cutting edge” in both the arts/humanities and science/mathematics. But the fields of human knowledge did not used to be so sharply delineated. **Plato**, for instance, was not only a great writer of dialogues and one of the greatest philosophers of all time, but also an outstanding mathematician. The school he founded in 387 BC, the **Academy of Athens**, was inspired by **Pythagoras** and emphasized mathematics as the foundation for all the other fields of inquiry. Likewise, his student, **Aristotle**, was considered a founder of several empirical branches of science, including physics, astronomy and biology (or natural science, as it was called until the nineteenth century).

Philosopher by Edson Campos

Even as late as the Enlightenment, the **French philosophes**—particularly **Condorcet**, **Condillac** and **Buffon**—could hope to be at the forefront of scientific discoveries and be well-versed in literature, art and philosophy. One of my personal favorites, the salonnière **Emilie (Marquise) du Châtelet**, was not only highly cultivated, but also a world-class mathematician and physicist who conducted her own scientific experiments—such as suspending wooden spheres from rafters—to test Newton's theories.

This confluence of the disciplines—like the ideal of the “Renaissance man” (or woman) who masters all fields—has become only a distant memory in intellectual history. But sometimes there are resonances and intersections between the arts and the sciences even today. Like art and

poetry, mathematical innovations are the result of an intuitive process that depends upon inspiration. As **Bertrand Russell** eloquently stated in his essay, “The Study of Mathematics” (1919): *“Mathematics, rightly viewed, possesses not only truth, but supreme beauty—a beauty cold and austere, like that of sculpture, without appeal to any part of our weaker nature, without the gorgeous trappings of painting or music, yet sublimely pure, and capable of a stern perfection such as only the greatest art can show. The true spirit of delight, the exaltation, the sense of being more than Man, which is the touchstone of the highest excellence, is to be found in mathematics as surely as poetry.”*

Just as mathematics is, in some ways, an art form, so the arts and humanities borrow some of their standards of value (and proof) from math and science. **In my estimation, the best writing in the humanities and social sciences abides by the standards of logical rigor, valid or plausible premises and “elegant proof” that are upheld in the sciences.** An elegant argument in the humanities, as in mathematics, is one that:

- a) uses a minimum of additional assumptions
- b) is “simple” or succinct
- c) is original, in arriving at new and surprising conclusions
- d) is based on defensible premises
- e) its conclusions are generalizable, in that they can be applied to similar problems

But there are even closer resonances between art and science. If mathematics is, in some respects, an art form—at least in its creative process—the opposite can be said as well: art can be mathematical. Even in the twentieth and twenty-first centuries, when the push for the specialization of the disciplines has reached an extreme, there are artists who illustrate the elegance, beauty and abstraction of mathematics.

Three of the most notable examples that I’d like to discuss here are **M. C. Escher**—an artist who achieved enormous fame during his own lifetime and remains very popular to this day—**Constantin Brâncuși** and a Romanian-born contemporary artist with whom I’ve had the pleasure of communicating by email, **Cristian Todie**, whose works are highly appreciated in his host country, France. In a way, this warm reception is not surprising, since France has been an ideal cultural environment for many Romanian writers and artists, including **Constantin Brâncuși**, the sculptor whom Todie cites as his main influence. So let’s begin with a brief discussion of Brâncuși’s works in relation to mathematics and philosophy.

Constantin Brâncuși

Constantin Brâncuși – Bird in space

Brâncuși's sculptures are mathematical in their geometric designs and their elegance (understood in the scientific and philosophical sense of the term). His first major work is ***The Prayer*** (1907), a minimalist sculpture that reflects the artist's unique and eclectic mixture of influences: Romanian folkloric peasant carvings, classical sculpture, African figurines and Egyptian art. A very talented craftsman and woodcarver, Brâncuși also innovated a new method of creating sculptures: carving them from wood or stone as opposed to modeling them from clay or plaster, as his mentor Auguste Rodin and many of his followers were doing at the time. Most likely deliberately named after Rodin's ***The Kiss*** (1908), Brâncuși's second major sculpture (by the same name) effaces the realism of the lovers, as they embrace to form one rounded, harmonious monolith: quite literally, a monument to love. Years later, in ***Bird in Space*** (1928), the artist conveyed movement, altitude, aerodynamics and flight rather than the external features of the bird itself. The pinnacle of his career and the logical conclusion of capturing feelings and concepts through essential forms, ***Endless Column*** (1938) represents the soaring spirit and heroism of the WWI Romanian civilians who fought against the German invasion.

Constantin Brâncuși – Sleeping Muse

One of the most innovative aspects of Brâncuși's art is that his sculptures capture the essence rather than the form of objects. Relying upon the Platonic and Aristotelian definitions of forms, the artist distinguished his **minimalism** from **abstraction**. Brâncuși protested: "There are idiots who define my work as abstract; yet what they call abstract is what is most realistic. What is real is not the appearance, but the idea, the essence of things." For Plato, Forms are the original, essential perfect models—such as goodness, virtue or humanity—for concepts and objects. Aristotle transformed this Platonic notion of Forms, distinguishing between *the essential and the contingent, or essence and accident*. The *essence* of the object defines what it is no matter how much it changes its appearance or state. Relying upon this Aristotelian concept, Brâncuși was one of the first and best known Modernist artists who sought to capture the essence of the emotions and objects he conveyed: be it love and sensuality or heroism and courage.

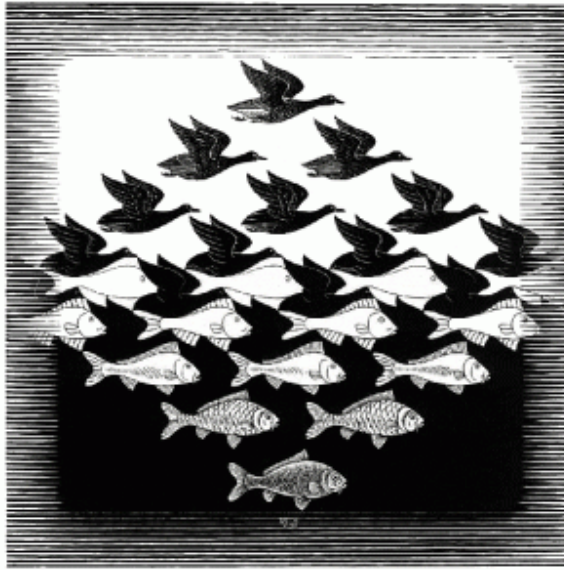
M. C. Escher

Escher—the artist I consider, in both content and style, to be the closest precursor to Cristian Todie—remains one of the most popular twentieth century artists, internationally. Recently, the Escher exhibition in Brazil became, according to Blouin Art Info, "the world's most popular art show," drawing tens of thousands of viewers. (*Blouin Art Info*, April 13, 2012) Part of Escher's continuing popularity can be explained in terms of the universal appeal of his art, which attracts those who love art and those who love mathematics or science alike. Like Picasso and Brâncuși, in many respects Escher was an autodidact. He had little formal training in mathematics.

M.C. Escher

In fact, he discovered his passion for **geometry, topology and visual paradoxes** almost by accident, thanks to his travels to Alhambra, Spain. Escher was fascinated by the intricate, mathematical designs—or **tessellations**—he saw in the architecture of Alhambra, whose interlocking repetitive patterns of design would inspire much of his artwork.

M.S. Escher Tessellation

The word “tessellation” comes from the Latin term “tessera” or small stone cube. “Tessellata” were the mosaic geometric designs of mosques (in which the representation of people or “idols” was strictly forbidden) as well as of Roman floors and buildings in general. Escher’s designs would “interlock” many objects—including his famous representations of fish and various critters—in fascinating patterns that create the magic of optical illusion.

Escher’s keen interest in geometric patterns led him to study **non-Euclidian geometry**. Euclidian and non-Euclidian geometry differ in their representation of parallel lines. Euclid’s fifth postulate states: “Within a two-dimensional plane, for any given line X and a point A, which is not on X, there is exactly one line through A that does not intersect X.” **Simply put, in Euclidian geometry two parallel lines will never meet. They will remain at the same distance from one another, to infinity. In non-Euclidean geometry, however, parallel lines can meet, curving towards each other and eventually intersecting.** In many of his lithographs, drawings, sculptures and paintings, Escher creates optical illusions that give us a representation of non-Euclidean space. One of his most famous and interesting works, **Ascending and Descending**, depicts lines of people climbing up and down an infinite loop. This construction is impossible in reality but can be created through playing with perspective.

Escher was also intrigued by **topology**. This relatively new branch of mathematics, derived from the Greek roots “topos” or “place” and “logos” or “word” and “study of,” analyzes

the properties of objects that remain the same even when objects are deformed or stretched. According to my father, **Henri Moscovici** (who works in the field of topology), topology can be explained as follows: “Two “objects” (topological spaces) are considered identical if they are homeomorphic, ie there is such a continuous function with continuous inverse between them. For example, a perfect sphere and the surface of potato or a tomato, are homeomorphic.”

In fact, of particular interest to both Escher and Todie are such “**homeomorphisms**.” One doesn’t have to know much about mathematics, however, to appreciate **Waterfall Up and Down**, which includes the irregular perspective we find in the **Moebius strip**. Escher’s art represents the best of both worlds. For those who love math and science, Escher is one of the rare artists that gives these fields an artistic form. For those of us who don’t, Escher shows us that mathematics can be fun and ingenious.

Cristian Todie

Today, Cristian Todie enjoys a similar universal appeal, intriguing those who appreciate math and the arts and humanities alike. Born in 1954 in Constanta, Romania and living in France for many years, **Todie creates non-Euclidian sculptures and designs that catch the eye and fascinate viewers**. He sees himself as perpetuating, for our times, the “minimalist” sculpture of Brancusi, particularly in its geometric designs and (Aristotelian) emphasis upon capturing the inner essence of objects rather than their changing, accidental properties.

Cristian Todie

If you take a look at his website, called **Art Théorique**, you’ll also see that, **as for Escher, mathematics lies at the basis of Todie’s art: in an intuitive and visual manner that any viewer can enjoy, without needing advanced mathematical training**. (Website: <http://www.art-theorique.com/>)

In Todie’s digital photography, however, you’ll also detect a strong **Dadaist** influence. This is somewhat surprising, since historically this art movement set itself against math and science. Founded by a Romanian poet, **Tristan Tzara**, Dada was born in the wake of the bloodshed and devastation of WWI. Many of the writers and artists associated with this movement rejected “logic” and “reason,” blaming them for the technological breakthroughs that made the ravages of war possible. Like **Surrealism**, the art movement that grew out of it,

Dadaism is whimsical, free and imaginative. It's defined not as much positively, in terms of what it is, as negatively, in terms of what it is not. As Hugo Ball famously stated, "For us, art is not an end in itself... but it is an opportunity for the true perception and criticism of the times we live in."

Cristian Todie

In the online exhibit called **One Man Show**, many of Todie's images congruously combine a fascination with topology, optical illusions of non-Euclidean geometry with Dadaist absurd or whimsical images that transpose our daily, familiar reality into the domain of playfulness and imagination.

(Website: http://www.art.theorique.com/content/one_man_show/index.html)

Todie's innovative topological art confirms **Henry David Thoreau's** famous saying: **"It's not what you look at that matters, it's what you see."** And part of what you'll see in Todie's sculptures and photographs—much like in the works of his precursors, Brancusi and Escher—is **a world where the sharply separated and largely parallel domains of mathematics and art intersect in the imaginative shapes of non-Euclidian space.**

(Note: this essay is dedicated to my parents, the mathematicians Henri and Elvira Moscovici)

Instrucțiuni pentru autori

Condiții pe care trebuie să le îndeplinească materialele trimise Redacției:

- textele trimise de autori trebuie să se regăsească în unul din domeniile de profil ale revistei;
- materialele autorilor se vor redacta cu diacritice, în Microsoft Word (format .docx, .doc, .rtf), font Times New Roman 12, aranjate în pagină;
- autorii sunt rugați să scrie și câteva cuvinte-cheie (tags);
- articolele vor fi trimise până la data de 25 a fiecărei luni;

Pe lângă textul propriu-zis, articolul trebuie să mai cuprindă:

- scurtă prezentare profesională a autorului (maximum 100 de cuvinte), adresa de e-mail a acestuia și instituția în care își desfășoară activitatea;
- bibliografie;
- note de subsol (footnotes) și note de final (end notes), după caz;
- tabele (acolo unde este cazul);
- figuri (acolo unde este cazul).

Redacția își asumă dreptul de a selecta materialele trimise pentru publicare, dar nu își asumă răspunderea pentru afirmațiile din materialele prezentate, aceasta aparținând, în integralitate, semnatărilor textelor trimise.